

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Tadeáš Dostálík DiS.

Vliv europeizace na Občanskou demokratickou stranu mezi lety 2004-2014

**Impacts of the Czech Republic's membership in the European Union with the
focus on the Civic Democratic Party between 2004-2014**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniel Marek, Ph.D., M.A.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23. 4. 2024

Tadeáš Dostálík

Poděkování

Chtěl bych velice poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. Mgr. Danielu Markovi, Ph.D., M.A. Jeho odborné vedení, rady a připomínky mi napomohly k vypracování a dokončení této diplomové práce. Speciální poděkování patří také mé rodině a přítelkyni, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

ÚVOD	6
1. Teoretické vymezení europeizace	14
1.1. Výzkum a studium europeizace	14
1.2. Definice europeizace	16
1. 2. 1. Definice Roberta Ladrecha a Simona Bulmera a Martina Burche	16
1. 2. 2. Definice Jima Bullera a Andrewa Gambla	17
1. 2. 3. Definice Kevina Featherstona, Adrienne Hérítier a kolektivu autorů Cowles, Caporaso a Risse	18
1. 2. 4. Definice Claudia M. Radaelliho	19
1. 2. 5. Definice dle kolektivu autorů Dančák, Fiala, Hloušek	19
1. 2. 6. Definice Johana P. Olsena	20
1.3. Europeizace politických stran	20
1.4. Teoretický koncept Roberta Ladrecha jako zvolený způsob zkoumání europeizace	22
1. 4. 1. Programové změny	23
1. 4. 2. Organizační změny	23
1. 4. 3. Podoba stranické soutěže	24
1. 4. 4. Vztah mezi stranou a vládou	25
1. 4. 5. Nadnárodní stranické vztahy	26
1. 5. Konceptualizace a operacionalizace	26
2. Programové změny	28
2. 1. Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006	28
2. 2. Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009.....	31
2. 3. Úřednická vláda a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009–2013.....	33
2. 4. Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany ODS v letech 2013-2014.....	35
3. Vztah mezi stranou a vládou	39
3. 1. Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006	39
3. 2. Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009.....	41

3. 3. Úřednická vláda a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009–2013.....	45
3. 4. Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany ODS v letech 2013-2014.....	48
Závěr	52
Seznam použitých zkratek	56
Prameny a literatura	57
Přílohy	63
Abstrakt	66
Abstract	66

ÚVOD

Po pádu komunistického režimu v Československu došlo k přechodu k demokracii a tržnímu hospodářství. Demokratické zřízení vedlo k tomu, že nově získalo Československo právo rozhodovat svobodně o své zahraniční politice. Klíčovou zahraničněpolitickou prioritou byla reintegrace země do společenství evropských demokratických států. Tato priorita pak vedla ke stanovení cíle v podobě členství v nadnárodních organizacích NATO a tehdejšího Evropského společenství¹.

V roce 1990 zahájilo tehdejší Československo snažení o přidružení k Evropskému společenství. Československu v nich byla zaručena institucionální spolupráce a odstranění některých obchodních bariér. Snahy Československa se vyplatily, k podpisu přidružovacích dohod došlo v roce 1991. Po odluce způsobené rozpadem Československa v roce 1993 podepsala přidružovací smlouvy také samostatná Česká republika. V roce 1999 pak Česká republika vstoupila do NATO a po dalších pěti letech vstoupila v roce 2004 společně s dalšími devíti zeměmi do Evropské unie. Vstup do Evropské unie² představoval pro Českou republiku jeden z nejzásadnějších okamžiků historie naší země a byl završením snah o demokratickou spolupráci s ostatními evropskými zeměmi, které započaly již po roce 1989.

Přistoupení znamenalo pro Českou republiku mnoho změn. Vstup pak během let přinesl volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu, ale také závazek k přijetí nové měny nebo nové právní normy, které se staly součástí českého právního řádu. Nově nabyté členství znamenalo pro Českou republiku nejen změny ekonomické či právní, ale také změny politické. České republice přibyly nové posty v institucích Evropské unie, nové volby do Evropského parlamentu a nová agenda, kterou museli čeští politici řešit. Evropská témata, která dříve byla jen součástí zahraniční politiky, se začala velice rychle stávat součástí české politické soutěže.

První volby do Evropského parlamentu se konaly ještě v roce 2004. Pro české politiky to byl historický moment, neboť poprvé dostali možnost ovlivňovat evropské záležitosti prostřednictvím volených zástupců. Vítězem historicky prvních voleb do Evropského parlamentu se se ziskem 9 mandátů stala Občanská demokratická strana.

Občanská demokratická strana³, tradiční česká politická strana založená již v roce 1991, byla jedním z hlavních aktérů formujících domácí politiku. ODS již od svých počátků prosazovala ekonomický liberalismus, zachování státní suverenity a tradiční konzervativní hodnoty. Vstup do Evropské unie a z ní vycházející evropská integrace však znamenala i pro ODS nové výzvy.

¹ Později Evropská unie

² Dále jen „EU“

³ Dále jen „ODS“

S rostoucím vlivem Evropské unie na nejrůznější oblasti politiky vznikala také potřeba změnit politickou strategii a představit nové politické postoje. Členství v Evropské unii a v její organizační struktuře přineslo nová místa pro české zastoupení, skrze která mohla Česká republika, a potažmo i strana, prosazovat svoji politiku. Volby do Evropského parlamentu vyžadovaly nové programy a užší spolupráci s podobně smýšlejícími politickými stranami. Nová politická témata, která přicházela z Evropské unie vyžadovala stále větší začleňování tématu Evropské unie do programu strany. Pokud se ODS chtěla udržet relevantní, musela ve svém chování začít lépe reflektovat novou politickou realitu.

Cíle práce, hypotézy a výzkumné otázky

Tato práce se věnuje vlivu Evropské unie na politické strany, konkrétně na případu ODS v časovém období let 2004–2014. Cílem práce je zkoumat tento vliv s využitím Ladrechova konceptu a zjistit, jak velký vliv měl vstup do Evropské unie na ODS a její fungování a jak se tento vliv formoval v průběhu let.

Ze stanoveného cíle práce vyplývají následující výzkumné otázky: *Do jaké míry došlo ke kvantitativnímu a kvalitativnímu nárůstu tematiky spojené s Evropskou unií v programech strany po vstupu do EU? Docházelo k nesouladu mezi vládou a stranou dle konceptu Roberta Ladrecha vlivem Evropské unie?*

Existuje mnoho přístupů k tomu, jak zkoumat vliv Evropské unie na politické subjekty. Autor se rozhodl zaměřit svou pozornost na Roberta Ladrecha a jeho pět dimenzí popisujících vliv Evropské unie na politické strany a využít tyto body v omezené míře jako teoretický koncept. Mezi těchto pět dimenzí řadíme: *programové změny, změny v organizační struktuře, změny ve stranické soutěži, změny ve vztazích mezi vládou a stranou a oblast nad rámec stranického systému*. Pro účely diplomové práce zvolil autor dva body, a to *změny v programech* a *vztahy mezi vládou a stranou*, neboť dle něj nejlépe reflektují právě europeizační proces na českém stranickém modelu a na případu ODS. Sám Ladrech ve své práci tvrdí, že pro výzkum politických stran postačují jen některé body jeho konceptu. Havlík a Valterová ve své práci píší, že Ladrechův koncept lze ještě dále rozvinout, lze nalézt i jiné oblasti, kde lze vliv Evropské unie na politické strany pozorovat (Havlík, Valterová 2007: 83). Někteří autoři dokonce spojují některé body Ladrechova konceptu dohromady a zkoumají je jako neoddělitelné entity. Není tak třeba dle autora využít všechny body k tomu, abychom bylo dosaženo cíle práce.

Na základě stanovených výzkumných otázek se autor rozhodl testovat následující hypotézy:

- 1) *Po vstupu do Evropské unie došlo ke kvantitativnímu a kvalitativnímu nárůstu tematiky spojené s Evropskou unií v programech strany.*
- 2) *Po vstupu do Evropské unie došlo ke změně ve vztahu mezi stranou a vládou vlivem Evropské unie.*

Metodologie

Z metodologického hlediska je tato diplomová práce případovou studií. Definovat případovou studii (*case study*) je složité, ale vymezit ji lze jednoduše jako „*detailed studium jednoho nebo několika málo případů, jimiž se snažíme zachytit složitost případu a popsat vztahy v jejich celistvosti*“. Podle počtu zkoumaných případů lze případové studie rozdělit na jednopřípadové či individuální a studie s více případy – konsenzuální označení pro *multiple-case study* v češtině zatím neexistuje. (Mareš 2015: 116–119)

Pro své zaměření na zkoumání konceptu Roberta Ladrecha na jediné politické straně je tato diplomová práce jednopřípadovou studií, tzv. *single case study*. Při zkoumání bude využito empiricko-analytického přístupu. Práce si klade za cíl poskytnutí porozumění zvoleného případu, pro což bylo stanoveno uvedené časové a tematické ohraničení, přičemž bude nutno zohlednit celkový situační kontext. Z hlediska typologie se pak práce dá označit za jedinečnou případovou studii, neboť se snaží o celostní a hluboké porozumění fenoménu bez ambice o poznání fenoménu širšího (Drulák 2008: 33-34). Jednopřípadová studie představuje při studiu evropské integrace dle autora nejlepší možnost. Zkoumání vývoje jedné strany, ODS, poskytne detailnějším a podrobnějším obrázkem jejího případu než *multiple-case study*. V případě zaměření na více stran, byť autor užívá teoretický koncept Roberta Ladrecha omezeně, by nedovoloval řádné prostudování tématu a záměr autora o detailní popis fenoménu by nebyl uskutečněn.

Výzkum v České republice využívá kvalitativní i kvantitativní, ale též smíšený přístup (Mareš 2015: 128). Rozdíl mezi kvantitativním a kvalitativním výzkumem lze jednoduše vysvětlit tak, že kvantitativní výzkum pracuje se proměnnými číselnými hodnotami, kdežto kvalitativní výzkum rozlišuje u těchto proměnných jen kvalitativní stavy, které nepoměřuje čísly. Jeden ze základních rozdílů můžeme pozorovat také ve vztahu k předmětu výzkumu. Zatímco kvalitativní výzkum se snaží o pochopení předmětu v jeho originalitě, přirozenosti a subjektivitě, kvantitativní výzkum se snaží o pochopení v co největší objektivizaci. (Drulák 2008: 17-19).

Z nabízených přístupů byl zvolen smíšený přístup, který kombinuje oba základní přístupy. Diplomová práce je tak kombinací obou těchto přístupů. Využití jen jednoho přístupu by nebylo dostatečné pro dosažení cíle práce. Například ve druhé kapitole, která se zabývá vlivem evropské integrace na evropské strany, autor využívá oba typy výzkumu, bez jejichž kombinace nelze dospět k uspokojivému výsledku. Kvantitativně autor zkoumá nárůst zmínek týkajících se tématu, kvalitativně pak jak konkrétně se tyto programy změnil. Pouhé číselné zhodnocení by nebylo dostatečné k celkovému pochopení tématu.

Při výzkumu autor pracoval jak s primárními, tak se sekundárními zdroji. Obecně příkladem

primárního zdroje, tedy zdroje původního, mohou být nejrůznější zprávy a záznamy z konferencí nebo tisková prohlášení. Sekundárními zdroji jsou pak zdroje odvozené, tedy například texty osob, které se přímo účastnily jednání. Primárním zdrojem v případě této práce jsou například záznamy z jednání Poslanecké sněmovny, sekundárními zdroji jsou například novinové články, oba užitá ve třetí kapitole. (Drulák 2008: 58, 215, 219)

Analýza literatury

V první kapitole, obsahující teoretickou část, čerpal autor především z anglicky psaných textů, v nichž autoři prezentují své typologie postojů a definice europeizace. Jednu z nejstarších definic nabídl Ladrechův článek z roku 1994 s názvem *Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France*. V tomto článku autor představuje jednu z nejstarších a nejpoužívanějších definic europeizace. Navazující autorovou prací je článek z roku 2002 s názvem *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*. Ladrech zde detailně představuje v práci zkoumaný teoretický koncept pěti dimenzí europeizace. Další publikací je *Europeanization and National Politics* vydaná v roce 2010, ve které se Ladrech znovu vrací ke své původní definici a dále ji rozpracovává. Oproti původní definici klade Ladrech důraz na vztah mezi změnou a původcem změny. Poslední Ladrechovou použitou prací je článek z roku 2012 s názvem *Understang Causality and Change in Party Politics*, ve které Ladrech dělí původce europeizace na přímé a nepřímé. Ladrechova typologie představuje stěžejní teoretické jádro diplomové práce.

Dalším z významných autorů zabývajícím se konceptem europeizace byl Claudio M. Radaelli. Článek z roku 2000 s názvem *Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change* nabídl jednu z nejzásadnějších definic europeizace, která je dodnes velmi citována. Článkem z roku 2004 s názvem *Europeanisation: Solution or problem?* Radaelli navazuje na svoji předchozí práci. Radaelli zdůrazňuje důležitost změny v logice politického chování. Radaelliho publikace jsou pro práci také stěžejní, přestože někdy s Ladrechem souhlasí, podrobuje jeho typologii kritice.

V části týkající se definic europeizace byl užit článek od autorů Risse, Cowles a Caporaso z roku 2001 s názvem *Europeanization and Domestic Change: Introduction*. In *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, kde autoři nabízejí svůj pohled na definici europeizace, která bývá v mnoha ohledech považována za revoluční, neboť autoři obrátili směr europeizace. Podobný pohled na europeizaci jako tato skupina autorů nabízí také Adrienne Héritier ve své publikaci z roku 2005 s názvem *Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment*, která se liší od Ladrechovi definice zejména geografickým vymezením, neboť se týká pouze nečlenských států. Typologii europeizace se nabídl také britský politolog Kevin Featherstone ve své publikaci s názvem *The Politics of Europeanization* z roku 2003, který hovořil o čtyřech základních významech

europeizace. S přímým a nepřímým dělením europeizačních vlivů přišla publikace od Petera Maira z roku 2000 s názvem *The Limited Impact of Europe on National Party Systems*, ve kterém autor prezentuje názor, že evropská integrace má na politické strany minimální vliv, alespoň ten přímý. Definici europeizace nabízí také Johan P. Olsen ve své publikaci z roku 2002 s názvem *Many Faces of Europeanization*. Autor v této publikaci předkládá pět oblastí užití europeizace. Ze stejného roku pochází také publikace Jima Bullera a Andrewa Gambla s názvem *Understanding the Europeanization of Public Policy*, kteří nabízí pět podob průběhu europeizace.

Konceptem Roberta Ladrecha jako analytickým rámcem pro studium politických stran se zabývalo hned několik autorů v Evropě. V kontextu střední Evropy se jednalo například o Stephena Whitefielda a Roberta Rohrschneidera v roce 2009 s publikací *The Europeanization of Political Parties in Central and Eastern Europe? The impact of EU entry on issue stances, salience and programmatic coherence*, která se zabývá výzkumem europeizace v deseti tehdy nových členských státech těsně před a těsně po vstupu do Evropské unie. Nabízí tak pro tuto práci důležitý popis vývoje europeizace. Výzkumem se zabýval také Paula G. Lewis v roce 2008 s publikací *Changes in the Party Politics of the New EU member states in Central Europe: patterns of Europeanization and democratization* nebo Marcina Waleckiho v roce 2007 s publikací *The Europeanization of Political Parties: Influencing the Regulations on Political Finance*.

Europeizací stran a zájmových skupin se zabývá hned několik autorů. Ze Slovenska například Dušan Leška v práci z roku 2015 s názvem *Europeanisation of Slovak Political Parties*. Ve stejném roce také Monika Čambalíková v práci s názvem *Slovenské odbory jako európsky sociálny partner* nebo v roce 2017 Denisa Karabová v práci *Europeanization of Political party SMĚR-SD*. Práce ze slovenského prostředí jsou pro výzkum politických stran České republiky obzvlášť cenné, z důvodu historické konotace a podobných vlivů na politické prostředí. V Polsku jsou významnými pracemi například práce Anny Paczesniak z roku 2014 a 2015 s názvem *Are Polish Political Parties Really Europeanized?* a *The impact of the EU membership on Polish political parties*. Komparativní analýzou českých a polských stran se zabývá práce Søren Riishøje z roku 2004 s názvem *Europeanisation and Euro-scepticism. Experiences from Poland and The Czech Republic*. Vlivem evropské integrace na maďarské politické strany se zabývá práce Zsolta Enyediho z roku 2006 s názvem *Playing with Europe: The Impact of European Integration of the Hungarian Party System*. Výzkumem europeizace mimo hranice EU na příkladu Ukrajiny a Gruzie se zabývala Agnieszka Ciancara v práci z roku 2016 „*Europeanization*“ *as a legitimation strategy of Political parties: the cases of Ukraine and Georgia*. Práce těchto autorů poskytly vodítko k tomu, jak správně zkoumat vývoj europeizace a jak využít koncept Roberta Ladrecha při výzkumu politických stran. Důležité byly především pro teoretickou kapitulu, která se zabývá různými koncepty europeizace autorů a europeizací obecně. Roli hrály také

v následujících kapitolách, kde autor již na konkrétním příkladu zkoumá vliv evropské integrace.

Europeizací české politiky se zabývá publikace *The Europeanization of Czech Politics: The Political Parties and the EU Referendum* od Michaela Bauna, Jakuba Dürra, Dana Marka a Pavla Šaradína. Publikace pojednává o europeizaci české politiky v období před vstupem s hlavním zaměřením na politické strany a stranický systém. Mezi další zdroje od tuzemských autorů patří *Stable or not? Patterns of party system dynamics and the rise of the new political parties in the Czech republic* od Vlastimila Havlíka nebo *Europe forever? Czech political parties on the orientation of Czech foreign policy* od Víta Hlouška a Petra Kanioka z roku 2021. Článek řeší zahraniční politiku jednotlivých českých politických stran a jejich politiku vůči EU. Článek *Europeanization of political parties and the party system in the Czech republic* z roku 2011 od autorů Vít Hloušek a Pavel Pšeja popisuje proměnu relevantních politických stran v rámci europeizačního procesu, její rozsah a výsledky.

Z česky psaných publikací pracujících s evropskou integrací byla pro diplomovou práci zásadní také publikace *Europeizace: Rámeček pro analýzu* od Ondřeje Filipce (2019), která se zaměřuje na teoretické uchopení fenoménu jako metody používané pro výzkum v oblasti politologie a práva.⁴ Zde je využívána kapitola „Koncept europeizace“ a „Strany, zájmové skupiny, občanská společnost a europeizace“, které podrobněji popisují různé metody výzkumu a přístupy ke konceptu europeizace.

Ladrechův koncept aplikovaný na české politické strany popisuje článek z roku 2007 od Vlastimila Havlíka a Anety Valterové *Evropizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu*. Specifickým článkem je *Dvě dimenze evropizace volebních programů: Příklad České republiky* od Vlastimila Havlíka a Hany Vykoupilové, který se zabývá vlivem europeizace na programy českých politických stran. O dva roky později se Havlík ve své publikaci *České politické strany a evropská integrace. Evropizace, evropanství, euroskepticismus?* znovu zabýval europeizací českých politických stran.

Další významnou publikací detailně popisující širokou problematiku europeizace je *Evropizace zájmu – Politické strany a zájmové skupiny v České republice* od Petra Fialy a kol. (2009). Zde se Vít Hloušek a Pavel Pšeja zabývají v kapitole „Evropizace politických stran v České republice“ organizačními aspekty europeizace, proměnou významu evropských témat a volebními kampaněmi. Od Petra Fialy a autorů Břetislava Dančáka a Víta Hlouška je přínosnou publikací také *Evropizace: pojem a jeho konceptualizace* z roku 2005. Zde najdeme definici europeizace, která je využita v první kapitole. Tito autoři také poskytují základní přehledovou tabulku popisující devět rovin europeizace, která mimo základní charakteristiky rozpracovává i související procesy a prezentuje tak europeizaci jako široký fenomén. Definici europeizace a popis dalších jevů s tím souvisejících

⁴ Ondřej Filipce str. 115

nalezneme také v publikaci od Štěpánky Zemanové z roku 2007 s názvem *Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy*, která byla použita především v části zabývající se europeizací dle Claudia M. Radaelliho.

Popis motivů a nálad v rámci problematiky evropské integrace včetně struktury EU nabízí kniha *Evropské křižovatky* od autorů Hodač, Lacina a Strejček (2014), kdy autor konkrétně využil kapitolu „Motivy evropské integrace – minulé, současné a budoucí“, která připomíná „historické motivy evropského integračního procesu,“⁵. Publikací zabývající se tématem Evropské unie a jejího vlivu je *Česká republika a Evropská unie* od Dana Marka a Michaela Bauna (2010). Tato kniha se zabývá tím, jak Českou republiku ovlivnil vstup do EU a následné členství, a jak toto ovlivnilo státní instituce, veřejné politiky a politiku, a zároveň hodnotí chování České republiky. Kniha tak poskytuje širší náhled na to, do jakých oblastí zasáhla EU.

Zásadními pro druhou kapitolu byly nejrůznější programy, prohlášení nebo stanoviska ze stránek ODS. Nejdůležitějšími dokumenty byly programy pro volby do Poslanecké sněmovny z let 2002, 2006, 2010 a 2013 doplněné o dlouhodobé programy Modrá šance z roku 2004 a Vize 2020 z roku 2010. Tyto programy tvoří kostru druhé kapitoly.

Doplňující zdroje tvořily publikace popisující spíše historický vývoj politické scény, některé politické události či politické strany a samotnou EU. Kniha *Občanská demokratická strana a Česká politika* od Stanislava Balíka a kol. představuje první ucelenou publikaci věnovanou ODS. Důležitá pro práci je především kapitola ODS a evropská integrace, kde Ondřej Krutílek a Petra Kuchyňková rozebírají postoje stranicko-politických subjektů z hlediska jejich teoretického vymezení dle typologie Nicola Contiho. Tuto knihu doplňuje *Česká republika v Evropské unii: Evropský integrační proces a zájem České republiky*, konkrétně část od Markéty Pitrové a Petra Kanioka. V tomto příspěvku autoři popisují budoucí priority České republiky. Tato publikace vznikla v roce 2006 a doplňuje tak knihu Stanislava Balíka. Nicméně trpí stejným hendikepem, neboť jde o publikaci starší a je třeba tak na ni nahlížet okem té doby a doplnit o navazující publikace.

O prvních 20 letech politického vývoje pojednává *Česká demokracie po roce 1989: Institucionální základy českého politického systému* od autorů Bureš, Charvát, Just a Štefek. O českém předsednictví za vlády ODS pojednává kniha Petra Kanioka z roku 2010 s názvem *České předsednictví – most přes minulost*. Kniha uceleně a komplexně analyzuje české předsednictví Rady EU. Na toto období navazuje kniha Petra Fialy z roku 2015 *Občané, demokraté a straníci*, kde Petr Fiala popisuje „záchranu“ ODS a svou vizi do budoucna. Kniha z roku 2016 *Skeptický Evropan* od Jana Zahradila je stejně jako kniha Petra Fialy subjektivním pohledem na historické události, a proto je třeba na ni

⁵ Evropské křižovatky str. 125

nahlížet kriticky.

Pro třetí kapitolu byly důležité opět programy, protože mohou sloužit jako stanovisko strany. Dále programová prohlášení vlády ze zvoleného období. Čerpáno je i nejrůznějších novinových článků ze stránek *iRozhlas*, *BBC* nebo *iDNES*. Ty obsahují často právě odlišná stanoviska jednotlivých členů vlády a slouží pro komparaci se stanovisky strany. Doplnující zdroje tvoří literatura, například *Česká politika v Evropské unii* od Petra Fialy z roku 2006, kde je prezentován názor ODS na evropskou politiku a postoj ODS k Evropské ústavě nebo *Česká republika a Evropská unie* od Dana Marka a Michaela Bauna (2010), která je užitá i v předchozích kapitolách.

Struktura a členění práce

Práce je rozdělena do tří kapitol a zkoumá období roku 2004 až 2014 na případu strany ODS. V první kapitole bude vymezen teoretický koncept práce. Následují dvě kapitoly, každá zabývající se jedním ze zvolených bodů Ladrechova konceptu – druhá kapitola programovými změnami a třetí kapitola vztahem mezi vládou a stranou. V kapitole věnované teorii se práce zabývá přístupy ke studiu europeizace, její definicí a podrobně popisuje pět dimenzí Roberta Ladrecha. Zbylé dvě kapitoly jsou stejně rozděleny na čtyři podkapitoly dle období: první období – ODS v opozici do voleb do Poslanecké sněmovny roku 2006, druhé období – ODS za vlád Mirka Topolánka, které bude končit vyslovením nedůvěry vládě v roce 2009, navazuje období úřednické vlády a následně vláda Petra Nečase, až po její pád v roce 2013 a poslední období od pádu Nečasovy vlády, přes předčasné voleb do PS v roce 2013 po následné směřování strany pod vedením Petra Fialy do roku 2014.

1. Teoretické vymezení europeizace

V práci je využíván teoretický koncept europeizace jako základní rámec pro výzkum. Tento koncept je využíván při zkoumání nejrůznějších otázek spojených s Evropskou unií a s tématem evropské integrace. Na počátku 90. let 20. století došlo k nárůstu integračního procesu. V této době docházelo k posilování nadnárodní vize v tehdejší Evropském společenství, což mimo jiné vedlo k přijetí nové Smlouvy o EU, smluvním revizím a dalším změnám v rámci primárního práva. Na základě těchto faktorů se rozšiřovala oblast politik, na které měla Evropská unie vliv. Stále více docházelo k situaci, kdy byla určitá politika pod vlivem instituce Evropské unie a členské státy v ní měli menší nebo žádné slovo. Politiky členských států se tak stávaly více závislými na rozhodnutí Evropské unie, a státy se tak musely v nejrůznějších oblastech adaptovat unijnímu vlivu, změnit se. Tyto změny v oblasti evropské integrace se projevily taktéž v akademickém prostředí, kde vyústily v publikační boom. Téma europeizace jakožto téma zkoumající vzájemný vliv evropské a národní politiky vstoupilo do popředí. (Havlík 2009: 8)

Europeizace zahrnuje širokou škálu nejrůznějších faktorů, které ovlivňují integrační proces – faktory ekonomické, sociální, kulturní nebo politické. Europeizace může být zkoumána na mnoha úrovních, v různých oblastech a v souvislosti s nejrůznější problematikou. Europeizace jakožto neukončený proces se neustále mění a přetváří, a proto je také složité stanovit jeho jednotnou definici, která by byla všeobecně platná. Spoustu vědců se o to v průběhu let evropské integrace pokoušelo. Tato kapitola slouží právě k představení vývoje konceptu europeizace se zaměřením na europeizaci politických stran ve druhé části.

1.1. Výzkum a studium europeizace

Koncept europeizace se stal jedním z nejvyužívanějších teoretických konceptů ve výzkumech evropské integrace. Přestože se jedná o koncept velmi hojně využívaný, nepanuje jednotnost v rámci jeho definice. Jednotnost nepanuje ani v rámci jazykové vyjasněnosti. V rámci anglického jazyka se tak mimo pojmu *europaanisation* či *europenization* můžeme setkat také s pojmy *europisation*, *europization* nebo dokonce *EU-ization*. Příkladem může být užití výrazu *europenisation* v rámci výzkumu Bullera a Gambla nebo opačné užití výrazu *europenization* ve výzkumu Olsena. Také v rámci tuzemského výzkumu nepanuje shoda. Můžeme se setkat jak s pojmem europeizace, tak s pojmem evropeizace.⁶ (Havlík, Valterová 2007: 79) Ondřej Filipec ve své publikaci *Europeizace: Rámec pro analýzu* uvádí, že dle Rejstříku informací o výsledcích bylo mezi lety 1998-2019 věnováno

⁶ *Europeanisation* – Buller, J., Gamble, M. (2002): *Conceptualising Europeanisation*, *europenization* – Olsen, J. P. (2002): *The Many Faces of Europeanization*, *europenization* – Hloušek, V. (2004): *Proces europeizace a politické strany v kandidátských zemích*, *evropeizace* – Fiala, P. et. Al. (2006): *Evropeizace politických stran a zájmových skupin*

výzkumu europeizace celkem 168 prací, z nich v českém jazyce bylo *evropeizaci* věnováno celkem 59 prací, kdežto 43 prací bylo věnováno *europaizaci* (Filipec 2019: 8).

Europeizace jako teorie či spíše teoretický koncept je ale velmi těžce uchopitelná i co se samotné definice týče, protože se v konečném důsledku nejedná o teorii. Aby se totiž mohlo jednat o teorii, musela by europeizace splňovat čtyři základní prvky: konzistentnost, ověřitelnost, schopnost vysvětlit daný jev a předvídatelnost. Europeizaci jako teorii však chybí například prvek ověřitelnosti, neboť subjekt europeizace – samotná Evropská unie, se nemění. Chybí také prvek schopnost vysvětlit daný jev, protože europeizace je fenomén, který se dotýká mnoha oblastí a jako takový má mnoho proměnných. V Evropské unii působí různé kultury, proměnlivé sociální nebo ekonomické okolnosti a jiné proměnné, které ji činí nesnáze vysvětlitelnou. Z tohoto a dalších důvodů je europeizace spíše teoretickým konceptem než teorií, která by dokázala sama obstát. (tamtéž: 15)

Na základě identifikace této ne(závislé) proměnné lze výzkum rozdělit podle protichůdných přístupů na dva odlišné – přístup *bottom-up* (zespona-nahoru) a přístup *top-down* (shora-dolů). První skupina badatelů chápe evropskou integraci jako závislou proměnnou, zatímco iniciativa vycházející z roviny domácí politiky je rovnou nezávislou. Přístup *bottom-up* se tak zaměřuje na budování evropských institucionálních struktur takzvaně zezdola. Tento přístup chápe počátek evropské integrace nikoliv v unijní politice nebo v samotné EU, ale v domácích aktérech. Členské státy EU tak mají vliv na vytváření norem, politik a institucí Evropské unie. Přístup *top-down* zaujímá opačné stanovisko, kdy tato druhá skupina badatelů chápe evropskou integraci jako nezávislou proměnnou, která má zásadní vliv na domácí politiku daného státu. Přístup *top-down* nalezneme především v pracích publikovaných v 70. a 80. letech 20. století, ale své uplatnění nachází i v současné době. Tento přístup chápe počátek evropské integrace v samotné Evropské unii, která přetváří skrze evropský obsah a hodnoty národní politiku. Evropská unie tedy skrze rostoucí agendu a politiku zvyšuje vliv unijních norem, politik a institucí v členských státech. Kombinací obou přístupů můžeme dojít k existenci tzv. *bottom-up-down* přístupu. Tento přístup odmítá europeizaci jako jednosměrný proces, a naopak jej chápe jako proces obousměrný, kdy se členské státy snaží ovlivnit tvorbu politiky EU tak, aby vyhovovala jejím zájmům a zároveň se musí členské státy adaptovat politice, která přichází z Evropské unie. (Havlík, Valterová 2007: 80, Radaelli 2004)

Na základě těchto dvou protichůdných přístupů ke studiu a výzkumu europeizace lze rozdělit badatele také na první a druhou generaci výzkumu. První generace kladla větší důraz na *top-down* přístup, na reaktivní a nedobrovolnou adaptaci a předpokládala nesoulad mezi evropskou a domácí úrovní, naopak druhá generace kladla důraz na oba typy přístupů, prosazovala dobrovolnou adaptaci skrze přizpůsobení politiky a učení a politickou dynamiku shody (Filipec 2019: 21). Představitelem první generace, která má své počátky již v 70. letech 20. století, je například Robert Ladrech. Za

představitele druhé generace, která dosáhla svého vrcholu v 90. letech 20. století, lze naopak považovat Claudia M. Radaelliho. (Zemanová 2007: 37) Tabulka v příloze představuje mimo tři zmíněné další tři hlavní rozdíly mezi generacemi výzkumu europeizace. (viz. Tabulka 1 v příloze)

Jak bylo psáno výše, jelikož jako teorie nemůže být europeizace jednoduše ověřena, nelze ji jednoduše vysvětlit a nelze vytvořit jednotnou obecně platnou definici. Na základě těchto okolností je i její výzkum značně komplikovaný. V následující podkapitole se práce zaměřuje na klíčové definice europeizace a jejich vývoj.

1.2. Definice europeizace

Europeizace pojem mění a vyvíjející se, i definice europeizace se neustále mění a měnila v čase a je chápána různými autory odlišně.

1. 2. 1. Definice Roberta Ladrecha a Simona Bulmera a Martina Burche

Jednu z nejstarších definic nabízí Robert Ladrech. Ten definuje europeizaci jako „*proces přetvářející směr národní politiky a jejího rozhodování, kdy se evropské a politické procesy stávají nedílnou součástí národní politiky členských států*“ (Ladrech 1994: 69). Hlavním východiskem Ladrechova přístupu k europeizaci je vnímání evropské integrace jako nezávisle proměnné, která je ovlivňována prostředím, ve kterém se národní politické strany vyskytují. Europeizace politických stran je potom závislá proměnná, kdy politické strany na národní úrovni reagují na změny prostředí způsobeny evropskou integrací. Reakce politických stran na proces přijímání legislativy EU pak může zapříčinit politické změny či změny strukturální povahy. Tato původní definice však není obecně zcela použitelná, neboť se týká pouze *politics*⁷. Po několika letech v roce 2010 se Ladrech znovu vrátil k definici europeizace kde ji ve svém díle z roku 2010 vymezuje jako „*změnu uvnitř členského státu, jejíž motivační logika je svázána s politikou EU [policy] nebo rozhodovacím procesem. Primárním zájmem jakéhokoliv výzkumu europeizace je tak nalezení kauzálního vztahu a ověření dopadu EU na domácí změnu*“ (Ladrech 2010) Ladrech tedy oproti původní definici klade důraz na vztah mezi změnou a původcem změny. Dle něj může pouhá existence (přítomnost) EU vyvolat změny uvnitř státu a tyto změny pak chápeme jako europeizaci. (Filipec 2019)

Robert Ladrech a jeho pohled na europeizaci včetně jeho definice patří v akademickém diskurzu k uznávaným teoriím. Vzhledem k tomu, že v práci bude využito teoretického konceptu Roberta Ladrecha v českém prostředí, bude tomuto autorovy věnována samostatná podkapitola, která představí jeho koncept detailněji.

Velice podobný přístup Ladrechově konceptu zvolili Bulmer a Burch, kteří dělí europeizaci na

⁷ Použito v originále, jedna z dimenzí politiky, nemá český překlad

dvě dimenze. Podle autorů vnitřní dimenze europeizace odkazuje na dopad politik, pravidel, hodnot a politické praxe EU na aktivity členských států, které souvisí s tvorbou politiky a implementací evropských norem. Druhá dimenze odkazuje na rozsah pronikání činnosti EU do administrativy členských států. (tamtéž: 19)

1. 2. 2. Definice Jima Bullera a Andrewa Gambla

V určitém směru jednodušší definici zvolila dvojice Jim Buller a Andrew Gamble (2002). Ti rozlišovali pět podob průběhu europeizace. První podobu europeizace definují jako „*rozvoj vládních institucí na evropské úrovni*“. Jednoduše řečeno se jedná o proces, během kterého vzniká a rozvíjí se vládní struktury na nadnárodní úrovni. Tyto vládní struktury následně získávají politickou, právní a sociální strukturu. Jejich cílem je následně řešit důležité problémy na nadnárodní úrovni přesahující jednotlivé státy. Vytváří se tak nové institucionální centrum. (Buller, Gamble 2002: 13)

Druhou podobu definují jako „*případ, kdy různorodé evropské formy organizace a vládnutí jsou exportovány do zahraničí, mimo hranice Evropy*“. Jinými slovy, nejrůznější evropské instituce, politiky, procedury nebo styly vládnutí mohou připadat atraktivní zahraničním státům a ty se je pak rozhodnout přijmout. Často však dochází k situaci, kdy se zahraniční státy rozhodnou implementovat jen tu část či výňatek této politiky, která vyhovuje jejich zájmům, což může mít za následek její nefunkčnost v daném státě. (tamtéž: 14)

Cílem třetí podoby je „*dosažení politického sjednocení Evropy*“. Zatímco první dvě podoby referují o europeizaci spíše jako o procesu, europeizace v tomto smyslu znamená vlastně dosažení domnělého cíle, kdy v konečném důsledku europeizace dovede státy k federalizaci a upuštění od národních přístupů. Nakonec tak dojde ke vzniku vlastní autonomní vládní instituce se sdílenou evropskou identitou. Zjevnou nevýhodou tohoto pojetí europeizace je, že se vlastně snaží konceptualizovat a operacionalizovat něco, co ještě neexistuje. Toto pojetí je chápáno jako ideální nebo čistý, ale vlastně těžko dosažitelný. (tamtéž: 14-15)

Čtvrtou podobou europeizace definují autoři jako „*proces, kdy se národní politika stále více podřizuje evropské tvorbě politiky*“. Dle autorů dochází k vyvíjení stále většího tlaku na státy, aby se podřídily, které vycházejí z jejich členství v Evropské unii. Toto „podřízení“ pro ně navíc bude jednodušší, pokud budou oddáni evropské myšlence. Poslední podobou můžeme europeizaci definovat jako „*kouřovou clonu jednání národních vlád*“. Jinými slovy popisuje proces, kterým někteří aktéři na domácí úrovni podpoří evropskou integraci nebo ji alespoň povolí jen jako prostředek legitimizace domácí politiky. (tamtéž: 15–23)

Autoři také vytvořili alternativní, mnohem jednodušší definici. Europeizaci definují jako „*situaci, kde výrazná nastavení evropské vlády přetvářejí aspekty domácí politiky*“. (tamtéž: 26)

1. 2. 3. Definice Kevina Featherstona, Adrienne Héritier a kolektivu autorů Cowles, Caporaso a Risse

Určité vymezení představil také britský politolog Kevin Featherstone, který hovořil o čtyřech základních významech europeizace. První význam, tedy europeizace jako historický fenomén, můžeme vysvětlit jako šíření vlivu evropské kultury a politických pravidel do neevropských zemí, a to hlavně v období kolonialismu. Zde se však objevují první problémy v otázkách, co je vlastně Evropa, co je neevropské. Můžeme identifikovat celou řadu odlišností ve vzorcích chování v sociální, etnické či náboženské otázce a celé řadě dalších otázek, kdy se jednotlivé země na jednotlivé vzorce dívají jinak. Druhý význam, europeizace jako transnacionální kulturní difuze, de facto kopíruje první význam s tím rozdílem, že kultura se šíří napříč dalšími evropskými zeměmi. Třetím a v odborné literatuře nejpoužívanějším významem je adaptace politik (*policies*). Tento koncept je spjat s existencí EU a lze konstatovat, že se jedná o dopad členství v EU na podobu veřejné politiky (*public policy*) jednotlivých členských států. Čtvrtým významem pak je europeizace jako institucionální adaptace, kdy jde o adaptaci plynoucí z evropské integrace na jednotlivé aktéry, instituce včetně politických stran (Featherstone 2003)

Svoji představu o fenoménu europeizace představila také Adrienne Héritier. Ta představila podobnou konceptualizaci jako Featherstone, avšak v daleko minimalističtější diskurzu. V jejím konceptu mluví o třech pojetích europeizace, které byly doposud zpracovány odbornou literaturou. V prvním pojetí bývá europeizace spojena s evropskou integrací a jedná se o přenos kompetencí z úrovně národní na úroveň nadnárodní za účelem společné tvorby politiky. Autoři zastávající tuto definici hovoří o příčinách, proč se politika národní stále ve větším měřítku přesouvá na úroveň nadnárodní v rámci rozhodování. Definice europeizace dle Héritier je také podobná definici Ladrecha i Radaelliho, liší se však zejména geografickým vymezením, jelikož se týká pouze vlivu EU na státy, které zatím nejsou jejími členy. (Héritier 2005: 199-200)

Mezi autory zastávající tento koncept patří například Maria Green Cowles, James A. Caporaso a Thomas Risse. Soubor těchto autorů zároveň definuje europeizaci jako „*vytváření a vývoj odlišných struktur vládnutí na evropské úrovni, tj. politických, právních a sociálních institucí, které jsou spojeny s politickým způsobem řešení problémů, a které formalizují interakce mezi aktéry i vytváření a rozvoj politických (policy) sítí specializujících se na vytváření autoritativních evropských pravidel.*“ (Cowles, Caporaso a Risse 2001). Definice těchto autorů se považuje v mnoha ohledech za revoluční, neboť obrátili směr působení europeizace (z úrovně státu směrem na úroveň evropskou), ale také charakterizovali europeizaci jako rozvoj institucí na této úrovni. Jedná se tedy o zcela odlišné a nové pojetí europeizace.

1. 2. 4. Definice Claudia M. Radaelliho

Jednu z nepoužívanějších definic europeizace představil Claudio M. Radaelli. Ten vymezuje europeizaci jako „*proces a) vytváření b) rozšíření a c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, politických paradigmat, stylů, „způsobů dělání věcí“ a sdílení přesvědčení a norem, které jsou nejprve vytvářeny a konsolidovány na úrovni EU a až pak inkorporovány do logiky domácího (národní a subnárodního) diskurzu, politických struktur a veřejných politik*“ (Radaelli 2000: 3). Tato definice zdůrazňuje důležitost změny v logice politického chování. Zároveň by europeizace neměla být zaměňována s harmonizací, neboť europeizace je v jistém smyslu opakem harmonizace. Cílem harmonizace je snížení státem vytvořených regulací ale v konečné fázi europeizace může existovat i více pravidel, podle kterých se aktéři řídí. Europeizace nemůže být pokládána ani za politickou integraci států. Europeizace by nemohla bez evropské integrace existovat, ale hledat přímou spojitost mezi těmito pojmy nelze. (tamtéž 2000: 5)

Dle Radaelliho výzkumu nelze opomenout také to, jak jednotlivé domácí instituce jednotlivých zemí reagují na návrhy ze strany Evropské unie. Tyto národní instituce mohou buď přijmout evropská pravidla, což může představovat jednodušší cestu, nebo se rozhodnout pravidlům vzdorovat. Pokud dojde ke vzdoru, může to značně komplikovat proces europeizace v dané oblasti. Dále je důležité si uvědomit, že europeizace není pouze jednostranný proces, který směřuje z evropské úrovně k členským státům. Jedná se o dialog, ve kterém evropské instituce předkládají návrhy a členské státy na ně reagují. (tamtéž: 7-15). Tento fakt Radaelli zdůrazňuje i ve své pozdější práci z roku 2004, ve které navazuje na svoje dřívější bádání. Radaelli chápe europeizaci jako interaktivní proces, a nikoliv jako jednosměrný *top-down* proces nebo „vliv“. Radaelli se domnívá, že samotná idea vlivu jednoho subjektu na druhý je příliš statická a strojová, protože procesy europeizace v reálném světě dávají mnohem více prostoru pro manévrování. Domácí aktéři mohou využívat koncept Evropy mnoha způsoby a směry. Nejedná se o jednostranný proces, ale o oboustranný interaktivní proces poskytující domácím politickým aktérům prostor pro využívání EU dle libosti. (Radaelli 2004: 4)

Europeizace může být také chápána jako proces, kdy státy stále více stávají subjektem rozhodování na evropské úrovni. Důsledkem toho může být vliv europeizace patrný také v omezování práce národních parlamentů do té míry, že implementují převážně evropské normy. Na toto ve své práci upozorňoval také Ladrech.

1. 2. 5. Definice dle kolektivu autorů Dančák, Fiala, Hloušek

Ne všichni autoři se však musí soustředit na europeizaci jen v souvislosti s činností Evropské unie. Z českých autorů předkládá základní přehled o tom, co to europeizace vlastně je Břetislav Dančák, Petr Fiala a Vít Hloušek, kteří ve své publikaci z roku 2005 hovoří o devíti rovinách

europeizace. (viz Tabulka 2 v příloze) Mezi tyto roviny patří rovina historická, mezinárodní, mezinárodního systému, osobní, ekonomická, legislativní, tranzitologická, EU nebo členských států. Tabulka mimo základní charakteristiky rozpracovává i související procesy a prezentuje tak europeizaci jako široký fenomén. (Dančák, Fiala, Hloušek 2005: 4 in Filipec 2019: 17) „*Dominantní používání pojmu 'europeizace' ovšem souvisí skutečně s evropskou integrací a s tím, jak tento komplexní proces ovlivňuje různé sféry politiky ve státech, které jsou v nějakém vztahu k tomuto procesu (de facto členské a kandidátské státy) a/nebo se týká utváření nové 'evropské' politické struktury (Evropský parlament, evropské politické strany, politiky Evropské unie atd.) Tyto procesy se mohou do jisté míry překrývat a mají v různé míře dopady na všechny roviny politiky*“ (Dančák, Fiala and Hloušek 2005: 16).

1. 2. 6. Definice Johana P. Olsena

Další z definic nabízí práce Johana P. Olsena (2002), která mnohem lépe odráží politologickou realitu Evropské unie. Olsen chápe pět oblastí užití europeizace. První oblastí jsou „*změny vnějších hranic Evropské unie*“, prostřednictvím jejich rozšiřování díky novým členům EU. Hranice jsou de facto neustále se měnící, protože do Evropské unie neustále přibývají nové členové. Druhou oblast popisuje Olsen jako „*rozvoj institucí na evropské úrovni*“. Cílem je vytvoření nových institucí, skrze které bude docházet k rychlejšímu rozhodování uvnitř EU a prosazování norem EU. Třetí oblastí je „*pronikání centrální moci na státní a substátní úrovni*“, kdy tato oblast navazuje na předchozí a popisuje narušování národních států, resp. Adaptaci států důležitějším evropským normám. Čtvrtou oblastí je „*export politické organizace*“ a projevuje se rozšiřováním politické organizace či postupů mimo hranice EU v důsledku obchodních politik a požadavků EU pro přístup na společný trh. Poslední oblastí je „*proces politického sjednocování Evropy*“. Cílem je tedy sjednocení Evropy. (Olsen 2002: 923-924)

1.3. Europeizace politických stran

V předchozí podkapitole bylo představenou pouze několik autorů z velké množiny těch, kteří zkoumají europeizaci. Z toho je zřejmé, že na téma tohoto fenoménu probíhala, a i v současné době probíhá rozsáhlá diskuse, kde každý autor přináší do problematiky vlastní náhled a snaží se o vlastní definici. Existuje také mnoho oblastí, ve kterých lze europeizaci zkoumat. Jednou z těchto oblastí jsou i stranické systémy členských států a politické strany. Podobně jako v akademických kruzích neexistuje jednotný názor na definici a interpretaci europeizace, také v otázce vlivu této dynamiky na národní politické strany přetrvávají rozdílné názory.

Předchozí výzkumy se zabývaly vlivem Evropské unie na politické strany pomálu. Výzkum politických stran teprve na počátku tisíciletí začal uznávat Evropskou unii jako prostředí, které má pro politické strany potencionálně významné důsledky. Odborná literatura v této oblasti by se od tohoto

okamžiku dala rozdělit na dva tábory. První tábor zkoumá pokusy o obnovení stranické činnosti mimo národní politický systém, tedy zaměření na stranické skupiny v Evropském parlamentu a rozvoj nadnárodních stranických federací. Tato literatura pochází z konce 70. let 20. století, kdy se konala první přímá volba do Evropského parlamentu (například autoři jako Henig, Pridham a Pridham nebo Hix a Lord). (Ladrech 2002: 390).

Druhý tábor se zaměřuje na analýzu politiky jednotlivých politických stran. Vytváření stanovisek stran k evropské integraci je značně ovlivněno domácím prostředím, což komplikuje srovnávání různých stran, i když patří do stejné stranické rodiny. V obou táborech výzkumu však národní politické strany obvykle nejsou vnímány jako aktivní účastníci evropské integrace či tímto procesem ovlivněni. Výjimku tvoří snad jen politizace EU ve volebním klání. (tamtéž: 390).

Obecně lze tedy autory zabývající se europeizací rozdělit na dvě skupiny. Na ty, kteří nepovažují vliv evropské integrace na politické strany za zásadní, a naopak na ty, kteří jej považují za klíčový. Mezi klasické autory v oblasti výzkumu politických stran patří Robert Ladrech, Claudio Radaelli nebo Peter Mair. Mair se ve své práci z roku 2000 věnuje spíše otázce europeizace politických systémů, zatímco Ladrech se věnuje politickým stranám konkrétněji.

Peter Mair patří mezi autory, kteří zastávají názor, že evropská integrace má na politické strany minimální vliv. Mair píše ve své práci z roku 2000 pod názvem *The Limited Impact of Europe On National Party Systems* „z mnoha oblastí vnitřní politiky, v nichž se projevují vlivy evropské integrace, prokázaly zejména stranické systémy největší odolnost vůči změně.“ (Mair 2000: 31). Podle Maira jeden z hlavních důvodů, proč europeizace doposud neměla velký přímý dopad na národní stranické systémy fakt, že nedochází k přenosu témat a mechanismů z evropské úrovně na úroveň národní. Zdůrazňuje absenci skutečného stranického systému na evropské úrovni, který by byl vytvořen reálnými evropskými stranami. Dle Maira jsou evropské volby jen opětovným „užitím“ národních témat, přestože Evropská unie ovlivňuje velkou část politických rozhodnutí na národní úrovni. Mair má za to, že ani po roce 1979, kdy se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu, nedošlo ke změnám stranického formátu ani ke změnám mechanismů stranických systémů. (tamtéž: 37–41)

Mair tedy popírá zásadní přímý vliv Evropské unie na národní stranické systémy, popř. politické strany. Dle autora může hrát Evropská integrace určitou roli u menších politických stran, pro které může být vstup do EU zásadním impulzem jejich vzniku. U těchto stran pak hraje problematika EU zásadní roli. Obecně vzato ale neovlivňuje chování ani struktury politických stran. Mair tak dělí vliv evropské integrace na vliv přímý (dle něj nezásadní) a nepřímý. Nepřímým vlivem chápeme vedlejší, resp. zprostředkované změny v domácím politickém systému, které mohou mít vliv na fungování a chování stran. Nepřímý vliv Mair považuje za patrnější, neboť dle něj vlivem integračního

procesu dochází ke zúžení manévrovacího prostoru pro národní politické strany právě vlivem Evropské unie. Akceptací demokratických hodnot EU se redukuje počet politických alternativ na domácí úrovni. Voliči na národní úrovni mají tak méně možností koho volit. (Havlík, Valterová 2007: 82)

Druhá skupina autorů zastává názor, že evropská integrace má vliv klíčový na národní politické strany, kdy politické strany mají motivaci se těmto změnám přizpůsobit. Mezi autory zastávající tento pohled na evropskou integraci patří Robert Ladrech.

1.4. Teoretický koncept Roberta Ladrecha jako zvolený způsob zkoumání europeizace

Teoretický koncept europeizace Roberta Ladrecha představuje jeden z nejrespektovanějších a nejrozšířenějších konceptů. Definice europeizace dle Roberta Ladrecha je proces přetvářející směr národní politiky a jejího rozhodování, kdy se evropské a politické procesy stávají nedílnou součástí národní politiky členských států. Hlavním východiskem Ladrechova přístupu je vnímání evropské integrace jako nezávisle proměnné, která je ovlivňována prostředím, ve kterém se národní politické strany vyskytují. Europeizace politických stran je potom závislá proměnná, v rámci které politické strany na národní úrovni reagují na změny prostředí způsobené evropskou integrací. Reakce politických stran na proces přijímání legislativy EU pak dle Ladrecha může zapříčinit politické změny či změny strukturální povahy. (Ladrech 1994: 69) Ladrech v definici z roku 1994 zdůrazňuje roli adaptace, učení a změny politiky. Radaelli Ladrechově definici vyčítá přílišný důraz na organizaci, který může zastínit roli jednotlivců a podnikatelů v procesu europeizace. Problém dle něj je, že je objekt europeizace omezen jen na „národní politiku a její tvorbu“, přitom dle Radaelliho by objektem mohly být i jiné entity. (Radaelli 2003: 4)

Teoretický koncept Roberta Ladrecha zkoumající politické strany je rozdělen do pěti dimenzí, resp. oblastí, ve kterých lze spatřovat proces europeizace, a tak nejlépe zkoumat vliv europeizace na politické strany. Jedná se o programové změny, organizační změny, stranickou soutěž a její podobu, vztahy mezi politickou stranou a vládou a oblast vztahů přesahující domácí stranický systém. (Ladrech 2002: 396) Těchto pět oblastí je pak jako teoretický koncept aplikováno na jednotlivé politické strany nebo dále rozpracováváno (např. Giorgos Charalambous 2011). Robert Ladrech se po letech také vrátil ke svému konceptu. V jedné ze svých studií pozdějších studií z roku 2012 začal Ladrech, stejně jako Peter Mair, činit rozdíly mezi přímou a nepřímou europeizací politických stran. Dle Ladrecha jsou přímé vlivy snadno rozpoznatelné a mají velmi konkrétní projevy (např. vytváření nových stran), kdežto u nepřímého vlivu to tak jednoduché není.

Ladrechův teoretický koncept se stal základním rámcem výzkumu v oblasti europeizace

politických stran. Ve středoevropském prostředí se jedná o jeden z nejpoužívanějších analytických rámců (Lewis 2008, Walecki 2007 nebo Mansfeldová 2006). V českém prostředí byl výzkum rozvinut například Vitem Hlouškem a Pavlem Pšejou (2009) nebo Jakubem Dürrem, Danem Markem a Pavlem Šaradínem (2004). (Filipec 2019: 55-56)

Nyní práce jednotlivě představí pět dimenzí Ladrechova konceptu europeizace politických stran.

1. 4. 1. Programové změny

Prvním bodem Ladrechova konceptu jsou programové změny. Programové změny můžeme považovat za jedny z nejjasnějších důkazů evropské integrace. Evropská integrace modifikuje programy jednotlivých politických stran na domácí úrovni, kdy dochází jednak je kvantitativnímu zvětšení prostoru, tak ke kvalitativním změnám vnímání EU jako důležitého faktoru řešení politik, které jsou jinak tradičně považovány za vnitrostátní. Kvantitativní výzkum zkoumá nárůst prostoru, odkazů, resp. frekvenci slov, kterým politická strana věnuje jednotlivým oblastem evropské integrace ve svých programech. Kvalitativní výzkum poté představuje evropskou politiku, která proniká do oblastí, které jsou tradičně v jurisdikci národní politiky, kdy mezi tyto oblasti patří zaměstnanost, imigrace nebo azylová politika. Očekává se, že čím více je stát ukotven ve strukturách EU, tím častěji budou programy jednotlivých stran odkazovat na politiku EU a brát ji jako součást nebo podstatný faktor domácí politiky. Domácí politika se následně stane složitější a propracovanější. Na podporu svých tvrzení uvádí Ladrech několik příkladů. Například vývoj Italské komunistické strany (PCI), jež se přizpůsobila evropské integraci a stala se stranou demokratické levice, která dokonce prezentovala EU v některých oblastech svého programu jako pozitivního aktéra. Dalším příkladem je Francouzská socialistická strana (PS), která ve svém programu řešila budoucnost EU a její směřování, a potřebu posílení národní federace stran skrze Strany evropských socialistů (PES) na evropské úrovni. (Ladrech 2002: 396-397)

První bod Ladrechova konceptu by se dal shrnout jako *„modifikace stranických programů vzhledem k evropské integraci, kdy dochází jednak ke kvantitativnímu zvětšení prostoru, který je v těchto programech věnován EU, jednak ke kvalitativní změně vnímání EU jako důležitého faktoru řešení politik, jež byly tradičně považovány za vnitrostátní doménu. Evropská rovina se tak stává referenčním rámcem domácí politiky.“* (Fiala 2009: 50).

1. 4. 2. Organizační změny

Druhá oblast v Ladrechově pojetí europeizace zkoumá organizační změny. Podle Ladrecha může dojít vlivem europeizace ke změně mocenských vztahů uvnitř strany na národní úrovni. Národní politici nemusí mít k dispozici kontakty a informace potřebné pro spolupráci

s nadnárodními subjekty v roli delegátů na evropské úrovni. Tyto kontakty a informace poskytují zástupcům (delegátům) stran v Radě, Komisi a Parlamentu určitou výhodu oproti svým stranickým kolegům a mohou vést k posílení jejich role uvnitř stranické organizace. Vlivem důležitosti evropských témat totiž následně sama strana v určitém časovém horizontu přehodnotí postavení svých delegátů ve stranické struktuře. V některých případech se poslanci Evropského parlamentu mohou svým zvolením dostat až do užšího vedení strany. Spolupráce mimo hranice státu s politicky spřátelenými stranami například skrze evropské frakce může vést k organizačním změnám na národní úrovni. Příkladem strany a její stranická struktury, která se organizačně změnila vlivem EU, byla britská Labouristická strana, která zahrнула vedoucího delegace v EP právě do užšího vedení strany. Došlo také k užší spolupráci mezi členy na národní úrovni a delegací v EP. Nizozemská labouristická strana (PvdA) potom dokonce jmenovala své delegáty EP do národního kongresu, což vedlo k problémům v řízení strany na celostátní úrovni. Socialistická strana v Belgii dle Ladrecha zašla tak daleko, že zavedla možnost evropské delegace automaticky získávat hlasovací právo v kongresu na národní úrovni. Také mnoho křesťanskodemokratických a sociálně demokratických stran začlenilo program své příslušné evropské frakce do svých stanov. (Ladrech 2002: 397)

Druhý bod konceptu by se dal shrnout jako *„proměna statutu a organizačních struktur fungování stran tak, aby byla zohledněna rovina evropské reprezentace. Mnoho stran například zohledňuje své poslance v EP ve vztahu k nejvyšším stranickým orgánům.“* (Fiala 2009: 50).

1. 4. 3. Podoba stranické soutěže

Třetí oblast nazvaná *„změny vzorců stranické soutěže“* lze chápat různými způsoby. První z nich chápeme jako vznik nové štěpné linie na národní úrovni. Evropská integrace se postupně promítá do stranické soutěže na národní úrovni. S tím, jak roste počet témat, která jsou ovlivněna EU, roste prostor, který strany věnují tématu EU na národní úrovni. Na tomto základě může vzniknout štěpná linie, která dělí strany na základě proevropského a naopak anti-evropského přístupu. Podle postoje strany vůči EU se následně voliči můžou rozhodovat koho budou volit a v důsledku této štěpné linie může strana získat nebo naopak ztratit své voliče. V určitých situacích může dojít ke změně názoru na evropskou integraci. Přehodnocení postoje strany může ovlivnit konkurence, obsazenost jednotlivých pólů v národním stranickém systému nebo přítomnost silné proevropské nebo naopak anti-evropské strany. Příklad představující dva póly, kdy se jeden vymezuje proti druhému, lze pozorovat ve Velké Británii, kde na jedné straně stála proevropská Labour party a na druhé straně Konzervativní strana. (Ladrech 2002: 96-397)

Druhým způsobem, jak může dle Roberta Ladrecha být ovlivněna podoba stranické soutěže je vznik nových politických stran. Tyto nově vzniklé strany mohou být pro-evropsky naladěné nebo

s anti-evropským přístupem. Podstatou těchto stran je, že jejich identita se primárně zakládá na řešení evropské otázky (tzv. *single-issue party*) a řešení primárně evropské problematiky. Existují případy nově vzniklých stran v Dánsku a ve Spojeném království, které vznikly primárně pro volby do EP. Tyto strany se snaží štěpit podporu hlavních politických stran v zemi, a nutí tak přehodnotit stanoviska hlavních hráčů na národní úrovni. Snaha těchto nových stran narušit vnitřní rovnováhu na národní úrovni zpravidla závisí na výsledku voleb. (Ladrech 2002: 96-397)

Třetím způsobem, jak lze vnímat podobu stranické soutěže je frakcionalizace politických stran. Jedná se o vznik vnitrostranických křídel uvnitř strany, které se liší prointegračním a naopak anti-integračním přístupem. Tato situace se vyskytla například u sociálnědemokratických stran ve Skandinávii. (Ladrech 2002: 96-397)

Třetí bod konceptu můžeme shrnout takto „*V míře, v jaké je EU předmětem národních politických debat, mohou se voliči rozhodovat podle toho, zda strana je, nebo není nakloněna evropské integraci. Téma EU se může stát dělitkem ovlivňujícím stranické soupeření. Přítomnost stran, které by se primárně profilovaly jako výrazně prointegrační, nebo naopak silně euroskeptické, by každopádně mohla pozměnit vzorce stranické soutěže.*“ (Fiala 2009: 50-51)

1. 4. 4. Vztah mezi stranou a vládou

Čtvrtá rovina Ladrechova konceptu zkoumá vztahy mezi politikou strany a vládou. Tento vliv europeizace se dle Roberta Ladrecha projevuje nejvíce v situacích, kdy je rozhodnutí vlády ovlivněno intergovernmentálním jednáním. V rámci složitého vyjednávání na evropské úrovni (např. v rámci Evropské rady nebo při zasedání Rady ministrů) dochází často k dohodě pouze skrze kompromis. Tohoto kompromisu vládní představitelé dosáhnou tak, že ustoupí ze svých národních, resp. stranických požadavků. V momentu, kdy se určité stanovisko vzdaluje nebo je dokonce v konfliktu s programem strany může dojít k rozporům mezi členy. Strana totiž obvykle požaduje po vládě maximalistický postoj ve svých nejdůležitějších programových bodech. Dojít může také k tlaku opačnému, a to ze strany lídrů strany, kteří jsou ve vládě. Tito vládní činitelé mohou naopak požadovat po straně, aby přehodnotila svůj postoj vůči EU. V oblastech, které strana považuje za důležité, provádí pak co nejméně ústupků ve prospěch EU. Nastíněné pnutí mezi vládou a stranou může vést ke změně řízení strany, a to buď k větší kontrole stranického aparátu, jako tomu bylo v případě britské Labouristické strany, nebo naopak k volnějším vztahům uvnitř strany, jako tomu bylo v případě Švédské sociálně demokratické strany. (Ladrech 2002: 397-398)

Čtvrtá rovina by se dala vysvětlit jako „*Participace vládních činitelů na evropských fórech může ovlivnit jejich vztahy k „mateřské“ straně a rozdělit jejich postoje a postoje strany v některých otázkách. Mezivládní vyjednávání na úrovni EU může vzdálit stranického/vládního leadera od*

programových pozic strany. To může vyvolat ve střednědobém horizontu změny v povaze vztahů mezi stranami a vládními činiteli.“ (Fiala 2009: 51).

1. 4. 5. Nadnárodní stranické vztahy

Pátou a zároveň poslední rovinou europeizace podle Roberta Ladrecha jsou „*vztahy přesahující domácí stranický systém*“. Tato rovina popisuje spolupráci nadnárodního charakteru, která vede v podporu nových organizačních a programových aktivit. Například Oskar Nidermayer ve své práci z roku 1983 přednesl organizaci tří vývojových etap evropských politických stran, a to kontakty, spolupráce a integrace. (Ladrech 2002: 399). Tato oblast je tedy propojená s programovými změnami stran a se změnami organizační struktury a lze jí považovat za určitou podskupinu těchto dvou oblastí. Jedná se o změny, které vznikají v důsledku členství národních stran v nadnárodní stranické struktuře. (Havlík, Valterová 2007: 94).

Poslední bod teoretického konceptu Roberta Ladrecha by se dal shrnout tak, že „*evropeizace může vyústit do nové perspektivy nadnárodní spolupráce politických stran jednotlivých členských států EU*“. (Fiala 2009: 51)

1. 5. Konceptualizace a operacionalizace

Cílem předkládané práce je zkoumat vliv europeizace na případě ODS v konkrétním časovém období. Před zahájením výzkumu je však nutné stanovit, které znaky budou sledovány tak, aby bylo dosaženo cíle práce. Koncept, který bude využíván, vychází z práce Roberta Ladrecha, která byla zaměřena na výzkum europeizace politických stran. Robert Ladrech představil pět oblastí, které lze využít pro výzkum a ve kterých lze europeizační vlivy pozorovat. Těmito oblastmi jsou *změny programu politických stran, organizační změny, změny vzorců stranické soutěže, vztahy mezi vládou a stranou a vztahy nad rámec národního stranického systému*. V práci budou užity dva body z Ladrechova konceptu, a to *změny programu politických stran a vztah mezi stranou a vládou*. Autor se rozhodl pro omezené užití Ladrechova konceptu, které podporuje i sám Ladrech ve své práci. I skrze jeden bod Ladrechova konceptu lze dosáhnout uspokojivého výsledku. Není tak třeba dle autora využít všechny body k tomu, abychom bylo dosaženo cíle práce. Oba zvolené body lze definovat následovně.

Změnou programu politické strany chápeme úpravu programu dané strany vlivem evropské integrace. Strana upraví svůj program jak kvantitativně, tedy dojde ke zvětšení prostoru, který je věnován EU, tak kvalitativně, kdy dojde k začleňování faktoru EU i do politik, které jsou považovány za tradičně vnitrostátní (Fiala 2009: 50). Tento bod bude zkoumán ve druhé kapitole diplomové práce. Předmětem výzkumu budou jednotlivé parlamentní volby konající se ve zvoleném období, resp. volební programy strany do Poslanecké sněmovny. Pro komparaci bude zkoumán i program do Poslanecké sněmovny z roku 2002. Autor si je vědom, že tento program není zahrnut ve zkoumaném

období, ale považuje jej za důležitý pro pochopení vývoje programatiky stran jako celku a pro komparaci programů před vstupem do Evropské unie a po něm. Zároveň program spadá do období, kdy se ODS nachází v opozici a tematicky tak zapadá do zvoleného období. Autor se rozhodl nezkoumat vliv europeizace v programech v rámci voleb do Evropského parlamentu, neboť ty se „musí“ z povahy věci zaobírat tématem EU. Tyto programy jsou jen lehce představeny. Programové změny lze zkoumat kvantitativně i kvalitativně, autor bude využívat v této kapitole oba způsoby výzkumu. Z hlediska kvantitativního bude práce zkoumat nárůst prostoru souvisejícího s tematikou EU. Kvantitativní výzkum zkoumá nárůst odkazů, resp. frekvenci slov, kterým politická strana věnuje jednotlivým oblastem evropské integrace ve svých programech. Hledáme tak v programech stran slova či věty/odstavce/kapitoly, které jakýmkoliv způsobem reflektují tematiku Evropské unie a zkoumáme, zda k nárůstu došlo či nikoli. Předpokladem je, že čím déle je země v Evropské unii, tím větší prostor bude věnován tématu EU. Závěrem kvantitativního výzkumu bude: celkový počet slov v programu, počet slov věnovaných Evropské unii obecně, počet slov týkajících se jen označení „EU“ a celkové zastoupení této problematiky v % v rámci daného programu v daném období, vše uspořádané do tabulky, ze které bude moct autor vyvodit závěr, popř. potvrdit předpoklad.

Kvalitativní výzkum poté představuje evropskou politiku, která proniká do oblastí, které jsou tradičně v jurisdikci národní politiky (například oblasti zaměstnanost, imigrace nebo azylová politika). Očekává se, že čím více je stát ukotven ve strukturách EU, tím častěji budou programy jednotlivých stran odkazovat na politiku EU a brát ji jako součást nebo podstatný faktor domácí politiky. Předpokladem je, že pokud je země v EU delší dobu, dochází k většímu pronikání témat spojených s EU do programů. Práce se také bude zabývat vývojem a změnou postojů strany k evropské integraci. Předmětem výzkumu tedy je, jak „hluboko“ proniká unijní tematika do těchto programů, jak a jakým způsobem se jí programy věnují a jak ovlivňuje Evropská unie postoje strany k evropské integraci.

Vztah mezi stranou a vládou chápeme spíše jako vztah členů strany aktivních na unijní úrovni se členy „domácími“. Aktivní participace některých členů v institucích Evropské unie může jejich vztah k některým tématům ovlivnit, a rozdělit je a „domácí“ členy na názorově odlišné tábory. Člen nacházející se v unijní instituci může v některých stranických otázkách změnit názor a vyvíjet tlak na domácí členy, což může vyvolat pnutí uvnitř strany. (Fiala 2009: 50-51) Tyto změny vztahů budou předmětem kvalitativního výzkumu. V rámci výzkumu bude práce srovnávat oficiální stanoviska strany s programovými prohlášeními vlády v oblasti nejvýraznějších otázek týkajících se EU ve vymezeném období. Prostředkem budou zdroje z oficiálních stránek strany, oficiální prohlášení vlády nebo novinové články. Na základě dvou odlišných prohlášení tak bude možné učinit závěr, zda tato odlišná stanoviska vedla k rozporu mezi členy strany. Na základě dvou popsaných bodů konceptu Roberta Ladrecha bude odvozeno, do jaké míry došlo k europeizaci v těchto oblastech u strany ODS.

2. Programové změny

Prvním zkoumaným bodem Ladrechova konceptu budou programové změny, které lze považovat za jedny z nejjasnějších důkazů evropské integrace. Evropská integrace modifikuje programy jednotlivých politických stran na domácí úrovni, kdy dochází jednak je kvantitativnímu zvětšení prostoru, tak ke kvalitativním změnám vnímání EU jako důležitého faktoru řešení politik, které jsou jinak tradičně považovány za vnitrostátní. Do této kapitoly se autor rozhodl zahrnout programový materiál vydaný nejen mezi lety 2004-2014, jak vyplývá z tématu práce, ale také materiál vydaný stranou od roku 2002. Tento materiál je významný pro lepší pochopení vývoje postojů ODS vůči Evropské unii a vývoje stranické programatiky.

2. 1. Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006

Na blížící se vstup do Evropské unie reagovala ODS zvýšeným množstvím materiálů vztahujících se k tématu evropské integrace. V období let 2002-2006 postupně strana vydala pět relevantních programových dokumentů. Jednalo se o program pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2002 s názvem *Volební desatero*, programový leaflet s názvem *Když do EU tak s ODS* z roku 2003, koncepční materiál *Modrá šance* z roku 2004, program pro volby do Evropského parlamentu z roku 2004 s názvem *Stejně šance pro všechny* a leták k ratifikačnímu procesu evropské ústavy *5 důvodů, proč říci NE evropské ústavě*. (Balík 2006: 168)

ODS je stranou, která tradičně preferuje ekonomické otázky a zároveň stranou, která je spíše skeptická k většině nadnárodních entit. Tento fakt se promítl také do programu *Volební desatero* z roku 2002. Přehledný dvaadvacetí stránkový dokument je rozdělen do 10 částí. Hned úvodní kapitola s názvem *ODS volí EU* se zaměřuje na téma Evropské unie. V úvodním odstavci je vymezen postoj strany ke vstupu České republiky do Evropské unie, který si strana přeje vstup v co nejkratším možném termínu. Jak text pokračuje začínají se objevovat pasáže, ze kterých je patrný euroskeptický postoj strany k evropské integraci. Nalezneme zde vymezení strany vůči „vznikajícímu superstátu“, o který podle ODS usilují federalisté, přičemž s touto vizí Evropy ODS jednoznačně nesouhlasí a varuje před jeho vznikem „*ODS nevidí budoucnost evropské integrace v umělém zarovnání všech evropských států do jednoho právního, politického, ekonomického a institucionálního rámce, bez ohledu na odlišné národní tradice*. (*Volební desatero* 2002: 4)“ ODS v dokumentu také varuje před posilováním pravomocí Evropské komise a Evropského parlamentu a klade důraz na koncept „*Evropy národů*“. Při rozhodování Evropské rady trvá na zachování práva veta v klíčových oblastech týkajících se národní suverenity. (*Volební desatero* 2002: 4-5)

Strana také odmítá sjednocení nad rámec sféry ekonomické. „*Stručně řečeno, i když ODS jasně podporuje členství v EU, považuje EU za projekt, který může být životaschopný a žádoucí pouze tehdy,*

týká-li se jen ekonomických záležitostí, a pochybuje o její potřebnosti jako směřování k hlubší jednotě v dalších oblastech politického a společenského života. (Fiala 2009: 130)“ V návaznosti na to se program dotýká jednotné měny eura, kdy strana považuje debatu o euru jako velmi brzkou s tím, že je lepší ponechat si zatím měnu vlastní. (Program 2002: 4-5) V rámci ostatních kapitol je patrný menší vliv tématu evropské integrace. V části, jež řeší daňovou strukturu se ODS vymezuje vůči snahám Evropské unie zvyšovat spotřební daň. Část programu, která se zabývá národními zájmy program hovoří o nutnosti hájit své národní zájmy a neustupovat EU za každou cenu. Tomu odpovídají silná hesla jako *„Vstup do EU s rovnými zády, ne po kolenou. Odmítáme ustupovat nátlaku. (Volební desatero 2002: 15)“* Poslední zmínka o EU je potom v kapitole, která řeší byrokracii. Kapitola reaguje na vládu ČSSD, která dle ODS příliš ustupuje EU. *„Mnoho zákonů je přijímáno s odvoláním na to, že jsou nezbytné pro vstup České republiky do Evropské unie. ODS neodmítá vstup ČR do EU, ale zásadně odmítá jeho zneužívání jako zástěrky pro prosazování zbytečných a neproduktivních zákazů a příkazů. (Volební desatero 2002: 17)“* (Volební desatero 2002)

Evropské integraci se věnovala i IV. ideová konference strany v roce 2003. Ve stejném roce byl vydán programový leaflet *Když do EU tak s ODS*, který na čtyřech stránkách ve srovnání s *Volebním desaterem* nepřináší nic nového a ve stručnější formě shrnuje myšlenky strany. (Balík 2006: 167-168)

V roce 2004 vydala strana koncepční materiál *Modrá kniha – Modrá šance*, který předkládal na dvě stě stranách východiska dalšího působení strany na politické scéně. Relevantní v tomto dokumentu je text Jana Zahradila *Realismus místo iluzí – Modrá šance pro českou diplomacii*. Zahradil, jako tehdejší stínový ministr zahraničních věcí, přinesl komplexnější názor na to, jakou politiku by měla ODS prosazovat v rámci Evropské unie na konkrétních případech. V této části *Modré knihy* je připomenut dlouhodobý program ODS k EU. (Modrá šance 2004: 214-226)

Jedním z hlavních bodů programu je postoj strany k *„Smlouvě, zakládající ústavu pro Evropu“* tedy k tzv. evropské „ústavě“. Podle ODS jde o snahu prointegračních proudů „federalistů“ o další redukci práva veta členských států a změnu váhy hlasů ve prospěch velkých států. Rozšíření většinového hlasování a další delegace pravomocí v prospěch nadnárodních institucí by mohly dle Zahradila vést k zániku suverénních států. Ztráta suverenity dle Zahradila méně vadí velkým státům než malým a středně velkým zemím, za kterou je ČR považováno. Tento vývoj by dle ODS také vedl k ještě většímu demokratickému deficitu uvnitř EU. Z tohoto důvodu se ODS staví ke smlouvě odmítavě. Naším zájmem by mělo být přijetí takové smlouvy, která zajistí co největší rovnost mezi všemi členskými státy EU, bez ohledu na jejich velikost a počet obyvatel. *„Přijetí evropské „ústavy“ je pro ČR ve všech ohledech nevýhodné, protože zhoršuje naše postavení v EU oproti stávajícímu stavu. Proto je třeba tento smluvní dokument odmítnout. Odmítnutí nebude mít pro evropskou integraci*

žádné katastrofické důsledky, naopak umožní se lépe vyrovnat se současnou vlnou rozšíření EU a otevře prostor pro jednání o takové podobě EU, která by lépe odpovídala výzvam 21. století. (Modrá šance 2004: 220)“ (Modrá šance 2004: 214-226)

Program *Modrá šance* je spíše obecnějším dokumentem, který se zaměřuje na konkrétní otázky, než aby přinesl něco nového v rámci postoje strany vůči Evropské unii. Program se zaměřuje například na boj proti terorismu s využitím stávajících struktur EU nebo na boj proti byrokratizaci EU. (Balík 2006: 173)

Ve stejném roce byl vydán programový dokument pro volby do Evropského parlamentu s názvem *Stejná šance pro všechny*. Jednalo se o poměrně stručný, osmistránkový dokument, který uceleně popisoval již vymezené postoje ODS vůči Evropské unii. Obecně by se dalo shrnout, že stranické dokumenty ODS v tomto období nepřinášejí v souvislost s tématem evropské integrace nic nového. ODS jako strana tradičně spíše odmítavá vůči jakýmkoli nadnárodním institucím přistupuje k Evropské unii skepticky. Jak sama strana píše v programu pro volby do Evropského parlamentu „*ODS je jedinou stranou na české politické scéně, která dlouhodobě reprezentuje konzistentní, zřetelnou a srozumitelnou evropskou politiku. Na svých programových dokumentech z minulosti nemusíme měnit ani slovo.* (Stejně šance pro všechny 2004: 3)“

V programu *Volební desatero* se strana přes úvodní slova o *vstupu do EU v co nejbližším termínu* vymezuje vůči Evropské unii a evropské integraci. Strana klade v programu důraz na prosazování politiky národních států uvnitř Unie. Je zde patrný národovecký narativ a spíše pragmatické až negativní vnímání Evropské unie. Program je ve srovnání s dalšími dokumenty strany, vydanými později, spíše kratší, má necelých 50 000 znaků, celkem 7 646 slov. Slovo věnovaných tématu evropské integrace je 1191, přičemž většina zmínek o Evropské unii se nachází v úvodní kapitole. Vyjádřeno procenty, tématu Evropské unie se věnuje necelých 16 % programu. Z kvantitativního hlediska, v porovnání s programy novějšími, můžeme hovořit o skokovém nárůstu problematiky, protože z dalších srovnatelných programů z let 2006, 2010 a 2013 má tento program evropskou integraci zastoupenou v největší míře. Z kvalitativního hlediska program evropskou integraci neřeší nijak hluboko. Věnuje se jí v úvodní kapitole a zastoupení v jiných kapitolách nenalezneme. (Stejně šance pro všechny 2004)

Pro pochopení problematiky je důležité také srovnání s ostatními stranami a jejich programy pro parlamentní volby roku 2002. Ve srovnání například se stranou ČSSD má ODS na Evropskou unii velice skeptický názor. Zatímco ČSSD se ve svém programu z roku 2002 uchyluje spíše k obecným prohlášením, obvykle podtrhujícím klady členství, ODS klady často opomíjí. Program ČSSD obsahuje také mnohem méně zmínek o EU než program ODS. Oproti ODS se výrazněji tématu evropské integrace v roce 2002 věnuje KDU-ČSL, která tématu věnuje samostatnou kapitolu. To je i ve srovnání

s jinými stranami nezvyklý jev. Strana KSČM se tématu EU věnuje ve svém programu jen okrajově. Volební program KDU-ČSL obsahuje 76 zmínek o EU, program ČSSD 20 a program ODS 68. Dalo by se shrnout, že tématu evropské integrace se strany věnují v různém rozsahu. (Fiala 2009: 132-137)

2. 2. Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009

V období let 2006 až 2009 byly vydány tři programové dokumenty týkající se voleb. Jednalo se o program pro volby do Poslanecké sněmovny *Společně pro lepší život* z roku 2006, program pro volby do Evropského parlamentu z roku 2009 *Řešení místo strašení* a program pro neuskutečněné volby do Poslanecké sněmovny z roku 2009 *Řešení pro budoucnost*. V podstatě stejná témata jako pro program do voleb v roce 2002 můžeme pozorovat také v programu *Společně pro lepší život* z roku 2006. Program se ve čtrnácti kapitolách zabývá nejrůznější problematikou, neobsahuje však v porovnání s programem z roku 2002 samostatnou kapitolu týkající se pouze Evropské unie a je vůči EU mnohem méně kritický. (Společně pro lepší život 2006, Volební desatero 2002)

V úvodní části kapitoly s názvem *PLUS pro českou zahraniční politiku* program představuje postoj strany vůči EU, hodnotí dosavadní vývoj členství a základní principy strany v otázce EU. V samostatné podkapitole věnované EU strana začíná tím, že vstup ČR do EU byl pro ODS strategickým cílem z ekonomických a politických důvodů. Zmiňuje, že tento postoj reflektoval většinový názor voličů strany. Za největší klad vstupu do EU ODS považuje jednotný evropský trh a implementaci části evropského práva, která zlepšují právní prostředí v ČR. Zmínka je zde také o Evropské ústavě. Podle ODS není odmítnutí ústavy pro EU katastrofa, naopak tuto skutečnost považuje za pozitivum, díky kterému se EU lépe vyrovná s příchodem nových států. Zároveň se otevře debata vedoucí k Evropské Unii, která bude odpovídat výzvám 21. století. (Společně pro lepší život: 54)

Samostatnou podkapitolu má EU také v kapitole s názvem *PLUS pro dopravu nebo PLUS pro právo a spravedlnost*. Téma evropské integrace je patrné napříč celým programem. Téma EU se objevuje i v částech, kde se dříve neobjevovalo, jako například v části o regionální politice nebo v dopravě. Jediná kapitola s názvem *PLUS pro bezpečnost*, kde se ODS dlouhodobě spoléhá na NATO, je výjimkou. V porovnání s programem z roku 2002 ODS opět zdůrazňuje národní zájmy, ale zároveň říká, že nejlepším řešením je setrvání v Evropské unii. (Stejně šance pro všechny 2004)

Obecně hodnotí strana v programu z roku 2006 EU mnohem méně kriticky, k čemuž vedlo více faktorů. Jednak k tomu vedla změna v čele strany, protože v roce 2002 byl pod programem výrazně podepsán Václav Klaus. Toho po neúspěšných volbách v roce 2002 vystřídal v roli předsedy strany Mirek Topolánek, což vedlo k poklesu euroskeptického obsahu. Dalším faktorem bylo, že si strana uvědomila, že silně euroskeptické názory částečně vedly ke ztrátě některých voličů. Obecně si ODS držela konzistenci v hlavních otázkách, ale v porovnání s programem z roku 2002 nebyla EU vyličená

tak negativně, ale byla popsána i některá pozitiva, která České republice členství v EU přineslo. (Marek, Baun 2010: 57)

V roce 2009 vydala ODS program pro volby do Evropského parlamentu s názvem *Řešení místo strašení*. Tento program je v porovnání s programem *Stejně šance pro všechny* z roku 2004 čtyřnásobně větší, co se počtu stran týče. ODS nemění své postoje a opakuje, že „*ODS je dlouhodobě přesvědčena, že scénář jednostranné a tuhé unifikace není v souladu s českými národními zájmy* (Řešení místo strašení 2009: 9).“ Strana se v programu zaměřuje na pět hlavních témat: *krize, zachování pracovních míst, spravedlivý sociální systém, energetická bezpečnost a řešení pro ČR v EU*. Program ODS do EU je zaměřen na ekonomickou sféru, což se v podstatě neliší od dlouhodobé rétoriky strany. Program také vyzdvihuje úspěchy členského předsednictví EU, a to hlavně proto, že bylo ODS ve vládě. (Řešení místo strašení 2009) V roce 2009 byl vydán program pro volby do Poslanecké sněmovny s názvem *Řešení pro budoucnost*, které se nakonec nekonaly. Tento program stejně jako program *Řešení místo strašení* neobsahuje zcela samostatnou kapitolu věnovanou EU. Místo toho evropská tematika „prosakuje“ celým programem. Tématu Evropské unie se podrobněji věnuje kapitola *Zahraniční vztahy*. Ve srovnání s programem pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2006 je kapitola o EU laděna o něco více pozitivně. Navazuje tak na o něco pozitivnější notu z programu pro volby do Evropského parlamentu ze stejného roku, který stejně jako on vyzdvihuje určitá pozitiva, která přinesl vstup do EU. (Řešení pro budoucnost 2009, Řešení místo strašení 2009)

Pokud budeme srovnávat program pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2002 s programem z roku 2006 dojdeme k závěru, že mezi lety 2002 až 2006 došlo k silné europeizaci programatiky ODS. Na první pohled, především z kvantitativního hlediska, to ale nemusí být patrné, a proto je důležité na programy nahlížet správnou optikou. Zatímco program z roku 2002 obsahoval 7646 slov, program z roku 2006 byl téměř čtyřnásobný. Počet slov věnovaných jen výrazu EU činil v programu 2002 22 zmínek, v programu z roku 2006 71 zmínek. Celkový počet slov věnovaných evropské integraci v programu z roku 2002 je 1191, kdežto v programu z roku 2006 jen 2714. To znamená, že tento počet v rámci zastoupení v programu klesl z necelých 16 % na 10,4 %. Z kvantitativního hlediska tedy můžeme říct, že došlo k poklesu zmínek týkajících se Evropské unie. (Řešení pro budoucnost 2009; Volební desatero 2002)

Nelze se však řídit jen těmito ukazateli. Důležité pro srovnání je, že většina zmínek o EU v rámci programu z roku 2002 byla obsažena v úvodní kapitole, a to až 90 % všech zmínek. V programu z roku 2006 jsou ale zmínky týkající se EU patrné napříč celým programem a oddělená kapitola věnující se jen EU se v programu nenachází. Pokud navíc srovnáme to, zda dané programy vnímají témata spojená s EU pozitivně nebo negativně, lze program z roku 2006 označit jako mnohem více proevropsky laděn. Zatímco v programu z roku 2002 je EU zhruba ve stejném poměru zmíněna

negativně a pozitivně, v programu z roku 2006 je méně než čtvrtina zmínek laděna negativně. Z kvalitativního hlediska by se tak dalo říct, že došlo k nárůstu europeizace. (Fiala 2009: 130-131)

Zajímavé může být také srovnání s ostatními stranami a jejich programy z roku 2002 v porovnání s programy z roku 2006. Zatímco v roce 2002 bylo téma evropské integrace v programech zastoupeno v různém množství, v roce 2006 lze napříč stranami nalézt jistou jednotnost. Obecně napříč všemi stranami došlo k nárůstu rozsahu programů v roce 2006, výjimku tvoří KSČM. Nárůst rozsahu však nejde dávat do rovnosti s nárůstem zmínek o evropské integraci. Četnost zmínek vzrostla například u ČSSD, naopak u ODS či KDU-ČSL četnost v rozsáhlejších programech klesla. Z kvalitativního hlediska EU bývá stále častěji spojována s domácími tématy. To potvrzuje i program ODS z roku 2006, kde EU nemá vyloženě samostatnou kapitolu, ale vyskytuje se různě napříč programem. (Fiala 2009: 139-142)

2. 3. Úřednická vláda a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009–2013

V následujícím období do roku 2013 vydala strana ODS tři hlavní stranické dokumenty. Prvním z nich byl dokument *Vize 2020*, který představoval výhled ČR na dalších 10 let. Dalším dokumentem byl program pro volby do Poslanecké sněmovny 2010 s názvem *Řešení, která pomáhají*. V roce 2012 vydala ODS také program pro krajské a senátní volby 2012 s názvem *Šance pro zodpovědné*.

Dlouhodobým programem *Vize 2020* se strana na třiceti šesti stranách zavázala k prosazování takové politiky, která povede k uskutečnění vize České republiky v roce 2020. Program je rozdělen do čtyř hlavních pilířů: *Ochrana svobody, Nové civilizační výzvy, Česká republika v Evropě a ve světě a Vzdělaná a konkurenceschopná země*. V rámci kapitoly *Česká republika v Evropě a ve světě* nalezneme zvlášť část týkající se Evropské unie. Zároveň většina zmínek o EU pochází právě z této části dokumentu. Nově ale můžeme pozorovat nárůst zmínek o EU také v oblastech, kde dříve EU zmiňována nebyla. Jedná se například o oblast rozvoje venkova, zemědělství nebo rozvoje regionů. (Vize 2020)

V kapitole o EU strana vyzdvihuje klady, které České republice členství v Unii přineslo. Nejvyzdvihovanějšími jsou ekonomické benefity, které kopírují dlouhodobý program ODS. Tento postoj je podpořen ekonomickou krizí, která měla globální dopad a silně zasáhla i ČR. „*Naše členství v EU je bezpečnostně i ekonomicky důležité. Umožňuje nám těžit z výhod volného jednotného evropského trhu a dohodnutých pravidel mírové politické spolupráce.*“ (Vize 2020: 20).“

Strana však nevybočuje tímto dlouhodobým programem ze své euroskeptické rétoriky. V programu prezentuje názor, že se ODS musí ujmout reformní role uvnitř EU a prosazovat vizi Evropské unie, která bude alternativou vůči evropskému federalismu „*Musíme podporovat taková*

reformní opatření a politiky na evropské úrovni, které neoslabí rovnoprávnost členských zemí, posílí demokratičnost a transparentnost unijního rozhodování, zvýší celoevropskou bezpečnost, udrží otevřené dveře pro budoucí nové členy a zlepší schopnost Evropy obstát ve světové konkurenci. (Vize 2020: 20)“ Tento postoj strany není žádnou novinkou, takto se strana vymezuje vůči federalismu uvnitř EU i programech pro parlamentní volby z let 2002 a 2006.

Strana zároveň poukazuje na některé problémy, které vznikají uvnitř EU. Příkladem je dnešní nákladná zemědělská politika, migrace nebo zneužívání témat jako ochrana lidských práv k zavedení nových regulací. I v dlouhodobém programu, stejně jako například v programu *Řešení místo strašení*, pokračuje ODS v trendu podpory dalšího rozšiřování EU. Novým tématem, které se dříve ve spojitosti s EU neobjevovalo, je problematika migrace. V tomto směru ODS představuje vizi tří pilířů řízení *nelegální migrace, prevence a boj proti nelegální migraci a vztah mezi migrací a rozvojem*. Strana zároveň odmítá jednotnou migrační politiku v rámci EU, problematiku považuje za právo národních států. Dle ODS migrace, ať legální či nelegální, mění sociální a demografickou mapu Evropy. (Vize 2020 2010: 20–25)

Obecně by se dalo shrnout, že dlouhodobý program v určitém směru reflektuje všechny předchozí programy. Na jedné straně sice tematice EU věnuje samostatnou kapitolu, zároveň ale toto téma nalezneme i v jiných částech programu, i když v menší míře než v programu pro parlamentní volby z roku 2006. ODS nemění svůj euroskeptický postoj vůči EU. Některá témata, která byla zásadní v programech roce 2002 nebo v roce 2006 však ustoupila do pozadí. Nejdůležitějším dokumentem tohoto úseku je program pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2010 s názvem *Řešení, která pomáhají*. Tento program navázal na program *Řešení pro budoucnost* z roku 2009, který byl připraven pro volby do Poslanecké sněmovny, které se nakonec neuskutečnily. Postoj strany vůči EU z velké části korespondoval s dokumentem *Vize 2020*, jež strana předložila krátce před programem *Řešení, která pomáhají*.

Program má padesát dva stran a je rozdělen do deseti kapitol. Evropským tématům je věnována část v rámci zahraničních vztahů. Zde si ODS drží svůj konzistentní postoj. „*ODS vždy chápala a chápe Evropskou unii jako důležitý pilíř mezinárodního postavení České republiky. Považuje ji za cestu k ekonomické prosperitě i platformu pro definování společných zájmů evropských demokratických států. (Řešení, která pomáhají 2010: 43)“* Pohled na způsob, jak dosáhnout těchto cílů se na evropské úrovni liší. Podle ODS je kvalita a pozice EU daná kvalitou a úrovní vnitřních rozhodovacích procesů v rámci EU. Tento pohled vede ODS k výhradám vůči federalizaci, nadměrné regulaci, daňové harmonizaci nebo k migrační politice řešené na evropské úrovni. Tato politika dle ODS nepovede k úspěchu. ODS v programu preferuje tzv. návrat ke kořenům. Za tento návrat ODS považuje jednotný vnitřní trh bez bariér, volný pohyb osob, zboží a kapitálu podpořen mezivládní

spolupráci. Postoj k rozšiřování EU je i v tomto dokumentu neměnný. Země Západního Balkánu a Turecko by se dle strany po splnění všech potřebných podmínek měli stát členy EU. (Řešení, která pomáhají 2010: 44-45)

Program *Řešení, která pomáhají* není vůči programu z roku 2006 v postoji strany vůči EU nijak odlišný a je v důležitých otázkách konzistentní. Strana stejně jako v přechozích programech preferuje mezivládní přístup, za největší výhodu Unie považuje jednotný trh a jeho ekonomické výhody a stále podporuje rozšiřování EU. V programu se však objevuje ve spojitosti s Evropskou unií zcela nové téma migrace a v návaznosti na ekonomickou krizi vstupují jiná témata do popředí, například eurozóna či využívání prostředků z fondů EU.

Celkově obsahuje program 16 929 slov, což je podstatně méně než v roce 2006, kdy to bylo 26 098 slov. Z kvantitativního hlediska však došlo k nárůstu četnosti zmínek o Evropské unii. V roce 2006 bylo v programu *Společně pro lepší život* 2714 zmínek o Evropské unii, což činilo více než 10 % zastoupení v rámci programu. V roce 2010 to bylo sice o 20 zmínek méně, v rámci menší velikosti programu však došlo ke zvýšení zastoupení v programu na téměř 16 %. Z kvalitativního hlediska ve srovnání s programem z roku 2006 můžeme také hovořit o pokračování ve stoupající tendenci. V programu z roku 2006 začala tematika EU zasahovat i do spíše vnitrostátních témat. Příkladem toho je i dlouhodobý program *Vize 2020*, který používá téma evropské integrace například v kapitolách o zemědělství nebo venkově. V programu *Řešení, která pomáhají* můžeme nalézt takové příklady v kapitole *Životní prostředí, venkov* nebo v kapitole *Společnost* v části *Kultura*. Nelze však hovořit v souvislosti s tímto programem o kvalitativním nárůstu, spíše o zachování určité linie. (*Vize 2020*, *Řešení, která pomáhají*, *Společně pro lepší život*)

V porovnání například se stranou KDU-ČSL a jejím programem *To lepší v nás*, který má 17 720 slov či programem *Odpovědní jdou za námi* strany TOP 09 s počtem 10 642 slov je program ODS poměrně rozsáhlý. Pokud zároveň srovnáme například i výskyt zkratky „EU“ v těchto programech, dojdeme k závěru, že ODS má z kvantitativního hlediska s ohledem na téma EU mnohem obsáhlejší program. Z kvalitativního hlediska obsahuje program KDU-ČSL z roku 2010 většinu zmínek o EU v samostatné kapitole *Doma v Evropě*. Naopak třeba program TOP 09 obsahuje zmínky EU napříč programem. (KDU-ČSL 2010, TOP 09 2010)

2. 4. Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany ODS v letech 2013-2014

Mezi lety 2011 a 2014 bylo vydáno několik stranických dokumentů. V roce 2013 byl vydán program pro předčasné volby do Poslanecké sněmovny s názvem *#Volím_pravici*. V roce 2014 pro volby do Evropského parlamentu program *Otáčíme EU správným směrem*, program pro komunální a

senátní volby *Svoboda a naděje* 2014 a teze pro pravicovou politiku ODS *14 tezí ODS*.

Program do voleb do Poslanecké sněmovny s názvem *#Volím_pravici* byl třicetistránkový dokument, rozdělený do 14 kapitol. Dokument navazuje obsahem na volební program z roku 2010 *Řešení, která pomáhají*. Evropské unii je věnována samostatná podkapitola v rámci kapitoly *Zahraniční politika a Evropská unie*. K tématu evropské integrace se strana staví hned v úvodu podkapitoly skepticky. Tvrdí, že vývoj v rámci EU v posledních letech a krize eura daly jasně za pravdu ODS a její vizi realistického přístupu k evropské integraci. Strana navázala na svoje předchozí stanovisko o nevystupování z EU za každou stranu, ale zároveň odmítá „*bezhlavě přijímat vše, co z Bruselu přichází*“ (*#Volím_pravici* 2013: 29).“

Program nepopírá výhody EU, dle ODS je však třeba postupovat tak, aby integrace nepostupovala na úkor některých členů. „*Každý prvek evropské integrace budeme poměřovat českýma očima a z úhlu českých národních zájmů. Chceme Unii jako prostor ekonomické svobody, a nikoli jako prostor evropské byrokracie. Chceme Českou republiku jako hrdou a sebevědomou zemi v Evropě. Zasadíme se o to, aby čeští zástupci reprezentovali Českou republiku v Bruselu, a ne Brusel v České republice.*“ (*#Volím pravici* 2013: str 29)“ Je tak patrné posílení národovecké noty a skepticismu oproti programu z roku 2010. Toto posílení můžeme sledovat také v samotných názvech jednotlivých úseků podkapitoly – *Národní zájmy, Ne euru* nebo *Snížení regulace ekonomiky*. (*#Volím_pravici* 2013)

Jedním z významnějších bodů programu, co se tématu evropské integrace týče, bylo právě euro. Ve volebním programu z roku 2010 se ODS nestavěla k přijetí eura tak negativně, jako v tomto programu. V programu z roku 2010 strana tvrdí, že je potřeba vstoupit do eurozóny až v moment, kdy se nám to vyplatí. Zcela odmítavé tendence zde nenajdeme. Naopak v programu z roku 2013 se tento názor, primárně v návaznosti na krizi eura, změnil. Ve *#Volím pravici* strana tvrdí, že česká koruna je pro nás výhodnější a věří v její příznivou budoucnost. V případě přijetí unijní měny bude strana trvat na referendu. „*Budeme proto trvat na referendu o případném přijetí společné evropské měny. Závazky spojené s přijetím eura se od našeho vstupu do EU natolik změnily, že to považujeme za nezbytné.*“ (*#Volím pravici* 2013: 29)“ (*#Volím_pravici* 2013: 29)

Tradičně největší možnost dalšího rozvoje EU vidí ODS v dokončení vnitřního trhu jako prostoru ekonomické svobody. Volný pohyb zboží, později kapitálu, osob a služeb považuje strana za nejdůležitější a spatřuje v něm také možnost dalšího vývoje. Za důležité považuje snížení regulací, které dle strany dosáhly v rámci Unie hranice únosnosti. Stabilní je také postoj strany k fiskální unii, která dle ODS vede k harmonizaci daní. Toto strana považuje za výhradní pravomoc národních států. (tamtéž)

Dokument navazuje na program z roku 2010 i co se otázek bezpečnosti týče. V programu z roku 2006 se ODS spoléhá výhradně na NATO. V programu z roku 2010 vidíme posun v tom, že

strana do kapitoly týkající se bezpečnosti zahrnuje i Evropskou unii. Na toto navazuje i program z roku 2013, když používá téměř stejné obraty jako starší program a tvrdí že „*ODS bude usilovat o to, aby Česká republika nadále zůstala důvěryhodným, spolehlivým a respektovaným spojencem v NATO a partnerem v EU. Budeme aktivně podporovat udržení transatlantické vazby a posilování vztahů mezi EU a USA nejen v oblasti obrany, ale i hospodářské spolupráce.* (#Volím pravici: 26)“ Obecně můžeme pozorovat velkou provázanost mezi těmito programy.

V roce 2014 byl vydán program pro volby do Evropského parlamentu s názvem *Otáčíme EU správným směrem*. Dokument na dvaceti sedmi stranách dává odpovědi na konkrétní problémy týkající se EU. Dokument se nijak neliší od dlouhodobé rétoriky strany, ani od předešlých programů pro volby do Evropského parlamentu.

V témže roce vydala strana pod vedením Petra Fialy teze pro pravicovou politiku ODS pod názvem *14 tezí ODS*. Tento dvoustránkový dokument se snaží přehledně v ucelených odstavcích deklarovat návrat k pravicové politice, který Fiala deklaroval po svém zvolení předsedou strany.

Program nazvaný *#Volím pravici* obsahoval celkově 10146 slov. Počet slov je odrazem spíše klesající tendence v tomto směru. Program z roku 2006 měl 26 098 slov, program z roku 2010 měl 16 929 slov. Rapidně klesl také výskyt slova „EU“ v porovnání se dvěma staršími dokumenty. Tuto tendenci můžeme pozorovat také v programech jiných stran, slovo „EU“ bývá nahrazováno slovem evropský, buď jako celek nebo ve spojitosti s jiným slovem. Už se tak nedočteme o „fondech EU“ ale o evropských fondech. Není to „dohled EU“ ale „evropský dohled“. Program pro volby do Poslanecké sněmovny můžeme porovnat i s programy jiných stran. Podobnost v upuštění od výrazu „EU“ můžeme sledovat u strany TOP 09 a jejího programu *Víme, kam jdeme*. Podobnost s KDU-ČSL a jejím programem *Dáme zemi do pořádku* můžeme spatřovat v kapitole samostatně věnované EU a zahraničním věcem. Oproti ODS jsou oba programy podstatně kratší, co se rozsahu týče. (KDU-ČSL 2013, TOP 09 2013)

Z kvantitativního hlediska tedy můžeme hovořit o poklesu. ODS čím dál více zkracuje své programy, kdy se od roku 2006 program zkrátil téměř o polovinu. Pozorujeme také pokles v užívání zkratky EU, která byla ve dvojnásobně větším programu z roku 2006 užitá téměř pětikrát více než v programu z roku 2013. Hodnota v rámci programu je však zajímavá, neboť přestože je program krátký, věnuje se tématu Evropské unie 14 % obsahu, což je o 2 % méně.

Důležité je se však podívat i na to, jak program hovoří o Evropské unii, resp. jakým způsobem. Obecně by se dalo říct, že program nepřináší oproti programu z roku 2010 nic zásadního. Strana obměňuje témata, někdy celé věty či odstavce a zcela nové a zásadní téma, jako byla v roce 2010 migrace, v programu zcela chybí. Důvodem je však zcela jasný – předčasné volby a s tím krátký čas na přípravu nového programu. Dá se říct, že program z roku 2013 je „osekaný“ program z roku 2010.

Již program z roku 2010 nenaznačoval velký kvalitativní či kvantitativní nárůst související s evropskou integrací a program z roku 2013, velmi podobný tomu z roku 2010, není výjimkou. Evropská unie je sice zmíněna mimo ji samostatně věnovanou kapitolu v kapitolách týkajících se například veřejných financí nebo v dopravě, často ale jen jako srovnání s tím, jak je na tom Česká republika. Nenacházíme zde nové oblasti, kde by se objevovala Evropská unie, o extrémním poklesu této tematiky ale také hovořit nelze. Europeizační tendence se tedy spíše zastavily a setrvávají na určité úrovni, než aby došlo k jejich nárůstu či zvláště nápadnému poklesu. (#Volím_pravici 2013, Řešení, která pomáhají 2010) Kvantitativní výzkum z této kapitoly autor shrnul v tabulce číslo 3 v příloze.

3. Vztah mezi stranou a vládou

Dle Ladrechova konceptu se tento vliv europeizace projevuje nejvíce v situacích, kdy je rozhodnutí vlády ovlivněno jednáním na evropské úrovni. V rámci tohoto jednání dochází k dohodě pouze skrze kompromis. Toho vládní činitelé dosáhnou tak, že ustoupí ze svých národních, resp. stranických požadavků. V momentu, kdy se určité stanovisko vlády vzdaluje nebo je dokonce v konfliktu s programem strany může dojít k rozporům mezi členy. (Ladrech 2002: 397-398) Následující čtyři podkapitoly se každá soustředí na jednu či více podstatných událostí souvisejících s Evropskou unií, které měly vliv na vztah mezi stranou a vládou. Předmětem výzkumu v následující kapitole bude, zda došlo ve zvoleném období k naplnění Ladrechova konceptu.

3. 1. Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006

Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2002 přinesly České republice vládu ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU, která i přes své ideové rozdíly vytvořila silně proevropskou vládu, která dovedla Českou republiku prostřednictvím referenda až k členství v Evropské unii. Po vstupu do EU se hlavním evropským tématem v tuzemské politice stala Smlouva o Ústavě pro Evropu neboli Evropská ústava⁸. Ústava pro Evropu byla jedním z nejvýznamnějších dokumentů unijní historie 21. století. Snažila se sloučit smluvní dokumenty Unie do jednoho komplexního dokumentu a měla představovat velké změny pro členské státy i Evropskou unii jako takovou. Vzhledem ke složitosti textu byl však prostor věnovaný Euroústavě v Parlamentu relativně malý – v roce 2004 proběhly dvě mezivládní konference, po kterých došlo k přijetí smlouvy. (Marek, Baun 2010: 55; Smekal in Dočkal 2006: 163)

Postoj ODS k Euroústavě byl kritický a značně se lišil od vládních postojů. K tomu vedlo hned několik faktorů. Jednak to byla polarizace společnosti, ke které přispívalo mimo ODS i ČSSD, které mělo oproti ODS pozitivní přístup ke Euroústavě. Jednak se ODS jako strana v opozici vůči vládnoucí ČSSD chtěla jasně vymezit a získat tak voliče, kteří s Euroústavou nesouhlasí. Oficiální názor ODS byl jasný a vesměs jednotný napříč stranou – odmítnutí Euroústavy by pro Evropskou unii neznamenal problém. Poslanci Evropského parlamentu za ODS předkládali názor, že Euroústava primární právo nezjednodušila, nezpřehlednila a ani nepřiblížila občanům Evropské unie. Kritizován byl také pokles váhy hlasů menších států při novém způsobu rozhodování. Dle strany by navíc Evropská unie získala jisté atributy státu a došlo by ke vzniku superstátu, což je proti dlouhodobému programu strany. Ta v něm prosazuje politiku národů, tedy posílení národních států a jejich role v evropských institucích. Euroústava byla v rozporu s postojem strany, což dala ODS jasně najevo. V případě blížící se ratifikace smlouvy strana dokonce požadovala, stejně jako při vstupu do Evropské

⁸ Dále také „Euroústava“

unie, referendum, což potvrdil i tehdejší předseda strany Topolánek. ODS očekávala, že vláda vedená ČSSD sama navrhne tento postup, pokud by tak neučinila, učiní tak strana sama. Napříč výše zmíněnému vše naznačovalo tomu, že dojde ke schválení přistoupení k Euroústavě. (Smekal in Dočkal 2006: 163; Kubeczka 2003; Král 2005)

Negativní vnímání Euroústavy však pokračovalo. Grémium ODS po přijetí Euroústavy Českou republikou předložilo prohlášení, dle kterého Euroústava zhoršuje postavení ČR v EU a vláda pod vedením ČSSD nese za své rozhodnutí plnou zodpovědnost. *„S lítostí konstatujeme, že vláda ČSSD v čele s premiérem Grossem podpisem tzv. evropské ústavy definitivně přistupuje na další omezení státní suverenity a zhoršení našeho postavení v EU ve srovnání se současným stavem. Je jen smutným paradoxem, že k tomu dochází den po svátku státní nezávislosti 28.10. Taková politika vlády nemá a ani nadále nebude mít podporu ODS* (Kaclová, Kvapilová, Táborská 2004).“

Došlo také k jednání předsedy strany Topolánka s prezidentem České republiky a členem ODS Václavem Klausem, které se konalo v lednu 2005. Topolánek prohlásil, že Klaus jde v kritice Euroústavy ještě dál než ODS. V následujících dnech po návštěvě Bruselu Topolánek vystoupil před frakcí Evropské lidové strany a Evropských demokratů, kde potvrdil odmítavý názor ODS k Euroústavě. Václav Klaus v návaznosti na to vydal desatero důvodů, proč by ČR měla odmítnout Euroústavu. Dle Klause dokument přejmenuje „Evropu států“ na „stát Evropa“ a nevidí v ní žádný přínos pro Českou republiku. Odmítavě se vyjádřil také europoslanec za ODS Miroslav Ouzký, který v rámci vystoupení na půdě Evropského parlamentu řekl, že je Evropská ústava napsaná jednostranně a nebyly vyslyšeny hlasy upozorňující na nedostatky smlouvy. Ouzký upozorňoval také na to, že Euroústava není přehledná ani srozumitelná. Podle Ouzkého Evropská unie směřuje k byrokratickému superstátu namísto k liberální a konkurenceschopné Evropě. Je tak dle Ouzkého legitimní hlasovat pro přijetí Euroústavy, ale také proti přijetí. V jednom z rozhovorů také tvrdil že je reálné, že Euroústava bude v několika zemích EU odmítnuta. (Bartáková 2014; iDnes 2005; BBCCzech 2005)

Přijetí Evropské ústavy se neoficiálně zastavilo potom, co se proti němu postavily v celostátních referendech v roce 2005 hned dvě země – Francie a Nizozemí. Vláda pod vedením ČSSD chtěla v debatě o přijetí Euroústavy pokračovat i po referendu ve Francii, naopak podle Klause to již nemělo smysl. *„Úsměvné pokusy některých evropských politiků se tvářit, jako kdyby to pravda nebyla a výsledky tohoto referenda v druhé největší zemi Evropy bagatelizovat, tak to já musím říci, že to je pokus marný a zcela zbytečný.* (Hošek, Táborská, Husarová 2005)“ Stejně tak na výsledek francouzského referenda reagoval i předseda ODS Mirek Topolánek, jenž přednesl postoj strany, který považoval Euroústavu dále za bezpředmětnou a neviděl důvod pro další debaty ohledně referenda. *„České referendum ztratilo smysl. Nevidím jediný důvod, proč by mělo probíhat, protože ta ústavní smlouva na základě platných smluv padla pod stůl. Jestli si někteří byrokraté a někteří politici v*

Evropě myslí, že mohou obejít francouzské referendum, to mi připadá pro budoucnost Evropské unie jako smrtící.“ (Hošek, Táborská, Husarová 2005)

ODS v tomto období zastávala napříč stranou jednotný názor odmítající Euroústavu. Strana tvořila protipól vládní politiky, která dokument vnímala pozitivně, a i po dvou neúspěšných referendech chtěla v přijetí Euroústavy pokračovat. Premiér Paroubek (ČSSD) potvrdil, že i po nizozemském odmítnutí zůstává vládní postoj vůči Euroústavě stejný a že vláda hodlá nadále pokračovat v ratifikaci smlouvy. Tento názor zastávala také Jitka Kupčová, místopředsedkyně Poslanecké sněmovny za ČSSD, podle které odmítnutí Euroústavy v referendech není důvodem k ukončení jednání. (BBCCzech 2005; Dorazín 2005)

Odmítnutí Euroústavy v referendech ve Francii a v Nizozemí fakticky vedlo k ukončení snah o její ratifikaci, ku obecné spokojenosti ODS. Celkově lze období, kdy se ODS nacházela v opozici, hodnotit jako konzistentní, co se názorové roviny týče. Na jedné straně stála vláda, prosazující Euroústavu za každou cenu, na druhé straně ODS v opozici, která přijetí Euroústavy považovala za nepřijatelné. Postoj strany byl jednotný, lišící se jen v míře odporu vůči Euroústavě.

První podkapitola by se dala označit za konzistentní, co se postoje ODS jako strany vůči vládě týče. Hlavní evropskou událostí formující vztah ODS k vládě bylo přijetí Euroústavy, ke které se ODS stavěla negativně. Tento postoj zastávali jak řadový poslanci a senátoři, tak užší vedení strany, jako předseda strany Topolánek nebo prezident Václav Klaus. ODS v tomto období tvořila protipól vládní politiky jako celek. Tento jev lze vysvětlit také tím, že jako opoziční strana má větší šanci se příští volby dostat do vlády, pokud bude vystupovat jednotně a rázně vůči vládě.

3. 2. Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009

Oproti předchozímu zkoumanému období, kdy se ODS nacházela v opozici, se situace po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 mění. Nastává období, kdy se strana pod vedením Mirka Topolánka, coby premiéra, stává vládním aktérem, a udává tak směr ČR na evropské úrovni. První vláda ODS a odborníků podporu v Poslanecké sněmovně nezískala, ale i tak vládla bez důvěry až do ledna roku 2007. V tomto roce došlo k sestavení vlády druhé opět pod vedením ODS, už však v koaličním složení spolu s KDU-ČSL a SZ. Při vyslovení důvěry vládě koalice získala nejnižší možnou podporu 101 hlasů. Fungování této vlády tak bylo velmi složité.

Ze vstupu ODS do vlády šla pozorovat umírněnost v otázkách EU. K tomuto přispělo hned několik faktorů. Koaliční partneři KDU-ČSL a SZ byly proevropské strany. V rámci vládního kompromisu tak ODS musela učinit určité ústupky. V době, kdy se ODS nacházela v opozici nepovažovala pokračování v jednání o Euroústavě za nutné. Situace se mění v moment, kdy ODS působí ve vládě. ODS jednoduše musela mírnit své euroskeptické názory vůči svým proevropským

partnerům. Obecně také platí, že v exekutivě strany zaujmou méně kritický postoj. (Marek, Baun 2010: 58)

Hlavním tématem tohoto období na evropské úrovni byl vznik Lisabonské smlouvy, která navazovala na Euroústavu. V programovém prohlášení první vlády Mirka Topolánka, která se skládala pouze z členů ODS a nestraníků, by se dal částečně očekávat euroskeptický postoj strany vůči evropské politice – v době, kdy se ODS nacházela v opozici výrazně kritizovala vládu ČSSD v otázce Evropské ústavy. Dalo by se tedy předpokládat, že se tento postoj propíše do programového prohlášení vlády, které bylo výhradně dílem ODS, euroskeptické strany. Prohlášení však nebylo tak kritické, jako byla ODS v době, kdy se nacházela v opozici. Programové prohlášení druhé vlády Mirka Topolánka z velké části kopíruje prohlášení předchozí vlády. Je zde sice upuštěno od některých slovních spojení, celkově lze ale tvrdit, že si prohlášení byla velmi podobná. Prohlášení Topolánkové vlády ve složení ODS, KDU-ČSL a SZ popisuje postoj vlády vůči EU více do detailů, dochází k nárůstu prostoru týkajícího se českého předsednictví Radě EU, které se blížilo. (Vláda ČR 2006; 2007)

Po faktickém odmítnutí Euroústavy strana v čele s Topolánkem podporovala vznik nového dokumentu, který by napomohl k efektivnějšímu fungování EU. Tento bod byl zahrnut i v programovém prohlášení první vlády Topolánka. Pokus o obnovu jednání v otázce Evropské ústavy začal v rámci německého předsednictví. Kancléřka Merkelová již před německým předsednictvím Evropské radě avizovala snahu obnovit debatu o Evropské ústavě. (Hošek 2006)

Ještě během roku 2007 se jednalo o podobě nové smlouvy, která byla postavena na základech Euroústavy, ze které bylo převzato přes 80 % obsahu. Bylo upuštěno od bodů, které byly problematické pro některé členy EU. Jednalo se například o body, které měly EU a nově vzniklé evropské posty v symbolické rovině připodobňovat národnímu státu, což vadilo také ODS. V rámci dlouhého vyjednávání a na základě mnoha faktorů pak vznikla v roce 2007 Lisabonská smlouva⁹. Za českou republiku podepsal premiér Mirek Topolánek a Karel Schwarzenberg jako ministr zahraničí, prezident Klaus tuto nabídku odmítl. Podle Klause se jednalo pouze o přejmenovanou Euroústavu, s kterou nesouhlasil. Od tohoto momentu se rozběhl proces ratifikace. Většina představitelů ODS v Poslanecké sněmovně a v Senátu však měla problém i s touto smlouvou, přičemž většinou argumentovali podobností mezi Euroústavou a Lisabonskou smlouvou. (Deník.cz 2007)

Postoj premiéra Mirka Topolánka k Lisabonské smlouvě měl dvojí rozměr – osobní a vládní. Osobní názor byl takový, že považoval Lisabonskou smlouvu za kopii smlouvy předchozí a jasně jí odmítal. Jinak potom vystupoval jako předseda vlády, kdy Lisabonskou smlouvu podepsal a podporoval její ratifikaci v ČR. Topolánek jednoduše dělal ústupky jako předseda vlády, přestože to

⁹ Dále také „Smlouva“

bylo proti jeho osobnímu přesvědčení, ale především proti přesvědčení jeho stranických kolegů. K tomu řekl Topolánek během interpelací „*Já si myslím, že to, co představuje nová reformní smlouva, se v mnoha aspektech té ústavní smlouvě nepodobá, a netvrdím, že jsem stoprocentně spokojen s jejím zněním jako předseda ODS, ale jako předseda vlády vám garantuji, že koaličně vyjednaný kompromis, a to je přece to, s čím jsem jel do Bruselu a do Lisabonu, byl naplněn tak, jak jsme se nakonec v této konstelaci, v této koaliční vládě byli schopni dohodnout. Myslím si, že i vy rozumíte tomu, že jako předseda ODS nebo jako občan Mirek Topolánek mohu mít odlišný názor nebo mírně jiný názor, než je koaličně vyjednaný kompromis, který jako předseda hájím a hájit budu.* (Ústní interpelace 2007)“

Můžeme dojít k závěru, že uvnitř strany se vytvořily na Lisabonskou smlouvu dva názorové proudy. Na straně jedné stáli ti straníci, kteří i přes určité výtky vnímali Smlouvu jako dosažení určitého kompromisu a byli ochotni ji přijmout. Mezi ně patřil například europoslanec Jan Zahradil, který i přes odpor ke Smlouvě řekl, že jako realista nevidí jinou možnost než Smlouvu přijmout. Vyjednaný kompromis podpořil také tehdejší ministr zahraničních věcí za ODS Alexandr Vondra. Tato strana byla představována užším vedením strany a vládními zástupci z ODS. Na straně druhé stáli straníci v čele s prezidentem a bývalým předsedou ODS Klausem, který měl stále značný vliv uvnitř strany. Druhá strana odmítala přijetí Lisabonské smlouvy a považovala ji za další snahy Evropské unie o vytvoření superstátu a větší federalizaci Unie. Tento názor zastával také senátor Jaroslav Kubera, který věřil, že její přijetí povede k federalizaci, posílení moci v Bruselu a zmenšení váhy českého zástupce v Evropské radě. Podobně se vyjadřovali také poslanci Vladimír Tlustý, Jan Schwippel, Miroslava Němcová nebo pražský primátor Marek Bém. Ten dokonce argumentoval usnesením z 18. kongresu ODS, který zakazuje přenesení dalších národních kompetencí na nadnárodní instituce. Tato druhá strana byla zastoupena více jak polovinou poslanců a senátorů ze strany. Můžeme tedy pozorovat určitý rozkol mezi názorem vládních činitelů z řad ODS a zbytku strany. (Weiss 2010; Perkerová 2008; Buchert 2007)

Topolánek se během ratifikace několikrát nechal slyšet, že chápe důvody, které vedou členy ODS k odmítavým postojům. Stále však trval na tom, že Lisabonskou smlouvu musíme přijmout. „*Stále opakuji, že jsem Lisabonskou smlouvu podepsal a svůj podpis nestáhnu. Věřím, že se podaří prosadit její ratifikaci.* (Topolánek 2008)“ Lisabonská smlouva dle Topolánka byla dlouhým procesem, během kterého se však podařilo dosáhnout určitého kompromisu. Dle něj není výsledek uspokojivý pro nikoho a představa o tom, že prosadíme v Bruselu vše, co chceme je nereálná a platí pro všechny členské státy. (Topolánek 2008)

Začátkem prosince roku 2008 se konal 19. kongres ODS, ve kterém stávající vedení pod vedením Mirka Topolánka obhajovalo své pozice po prohraných senátních a krajských volbách. Výsledky voleb a rozpory uvnitř strany v názorech na Lisabonskou smlouvu vyústili v boj o

předsednické křeslo uvnitř strany. Tehdejší předseda strany Topolánek čelil Marku Bémovi, který představoval euroskeptické křídlo odmítající Lisabonskou smlouvu. V rámci kongresu, jež byl pro ODS v dosavadní historii jeden z nejvýznamnějších vůbec, čelil silné kritice Mirek Topolánek. A to jak od bývalého předsedy Klause, tak od svého nynějšího protivníka v boji o předsednický post strany Marka Béma, kterým vadil aktuální postoj vedení vlády k Lisabonské smlouvě. V následném hlasování však Mirek Topolánek uhájil místo prvního předsedy. Dalo by se říci, že vyhrálo takzvané umírněnější křídlo hájící vstřícnější postoj k Lisabonské smlouvě. (Historie ODS; Eliášová 2009)

Výsledek hlasování nelibě nesl Václav Klaus, který ještě ten večer oznámil, že se vzdává titulu čestného předsedy a opustil ODS. „*Je pro mě nemalým problémem identifikovat se s celou řadou postojů, kterou ODS, nebo snad její vedení zastává. Je to tak již delší dobu, ne od katastrofálně prohraných voleb. Tato politika není tou, se kterou jsem ODS zakládal a dlouhá léta vedl. Rozhodl jsem se vám poděkovat za titul čestného předsedy, ale tohoto titulu se dnes vzdávám. Děkuji za těch společně prožitých téměř 18 let.* (Eliášová 2009)“ Klausův odchod částečně uklidnil euroskeptické názory, které zaznívaly z ODS. Strana pak mohla zaujmout umírněnější postoj vůči EU. (Historie ODS; Eliášová 2009; Marek, Baun 2010: 58)

V polovině února roku 2009 mělo dojít k hlasování o Lisabonské smlouvě v Poslanecké sněmovně. Pro schválení bylo potřeba 120 hlasů. Smlouvu v následném hlasování podpořilo 125 poslanců, což stačilo pro ratifikaci Smlouvy. Proti Lisabonské smlouvě hlasovalo 37 poslanců ODS, pro bylo 33 a zbytek poslanců se zdržel hlasování. Smlouvu však čekalo ještě jednání v Senátu a následné podepsání smlouvy prezidentem. (Strašíková 2009)

Reakce po hlasování byly různé. Například poslanec za ODS Tlustý řekl: „*Ted' se obrátila karta. Rebely strany se stal předseda ODS a 33 poslanců ODS, kteří v rozporu s usnesením kongresu podpořili bez jakýchkoliv podmínek Lisabonskou smlouvu.* (Strašíková 2009)“ Premiér Topolánek při hlasování hlasoval pro přijetí smlouvy „*Mé rozhodování je velmi racionální, ne že bych jásal, jako jsme museli za minulého režimu nad každou pitomostí. Nejáám.* (Strašíková 2009)“ Po schválení smlouvy v Poslanecké sněmovně byl na řadě Senát. Po výsledcích v Poslanecké sněmovně se nechal slyšet také největší kritik Lisabonské smlouvy prezident Klaus, který skrze svého mluvčího sdělil že doufá, že Senát nad Lisabonskou smlouvou zamyslí. (Wintzer, Bartoš 2009)

Počátkem roku 2009 vstupovala ČR do role předsedající země Radě Evropské unie. Problematická ratifikace Lisabonské smlouvy a rozpory uvnitř ODS však ovlivnily české předsednictví. Ještě před začátkem předsednictví panovaly pochyby, zda vláda ČR předsednictví zvládne. Počátkem roku 2009 se navíc EU potýkala s velkým množstvím globálních problémů, které bylo potřeba řešit – globální hospodářskou krizí, konfliktem v pásmu Gazy a plynovou krizí způsobenou sporem mezi Ruskem a Ukrajinou. Problémy na domácí scéně v kombinaci s problémy

v rámci českého předsednictví vyústily v pád vlády Topolánka. Vláda ODS, KDU-ČSL a SZ, která se opírala pouze o slabou většinu 101 hlasů skončila 24. března 2009 vyslovením nedůvěry. Proti vládě se postavili také dva poslanci ODS Jan Schwippel a Vlastimil Tlustý, kteří byli následně vyloučeni z ODS. I přes pád vlády trval Topolánek na ratifikaci Lisabonské smlouvy. Den po vyslovení nedůvěry vládě Topolánek jednal ve Štrasburku, kde se snažil uklidnit evropské partnery s tím, že jeho podpora Lisabonské smlouvy trvá i po pádu české vlády. (Marek, Baun 2010: 159; Kopp, Táborská, Malá 2009; Bartáková 2014)

V tomto období byl patrný vliv europeizace ve vztahu mezi stranou a vládou. Období, jež rámovalo Lisabonskou smlouvu, vedlo k významnému rozkolu uvnitř ODS. Postoje, jež hájila vláda v čele s Mirkem Topolánkem se v důsledku koaličního a nadnárodního vyjednávání přestaly líbit určité části ODS, sestávající z velké části z poslanců a senátorů z řad ODS. Tato část požadovala po předsedovi maximalistický postoj v otázce Lisabonské smlouvy a jasné vymezení se vůči ní. Předseda a zároveň premiér Topolánek však v důsledku nadnárodního a koaličního vyjednávání ustoupil z postojů strany. Vláda se vlivem kompromisů na evropské úrovni vystavovala tlaku, který v konečném důsledku vedl až k pádu vlády. V tomto případě tak můžeme mluvit o jednoznačném naplnění konceptu Roberta Ladrecha ve vztahu mezi stranou a vládou.

3. 3. Úřednická vláda a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009–2013

Po vyslovení nedůvěry vládě během českého předsednictví došlo k následné dohodě politiků napříč politickým spektrem, která se snažila částečně odvrátit mezinárodní ostudu (Marek, Baun 2010: 160). Souběžně také pokračovala debata o Lisabonské smlouvě, kterou čekalo hlasování v senátu, jež bylo naplánováno na 6. května 2009. Dohoda mezi politiky o podobě nové vlády však trvala déle než měsíc, což v šestiměsíčním předsednictví představovalo významný časový úsek. Vznik úřednické vlády, která měla ČR dovést k předčasným volbám do Poslanecké sněmovny podpořila ODS, ČSSD, SZ a část KDU-ČSL. V rámci toho jednání se Poslanecká sněmovna také dohodla na schválení ústavního zákona, s termínem předčasných voleb do Poslanecké sněmovny, naplánované na říjen roku 2009. Jmenování úřednické vlády bylo naplánováno na 8. května 2009, ještě dva dny předtím 6. května se však hlasovalo o Lisabonské smlouvě v Senátu. (Zlatkovský 2017)

Ještě před hlasováním o Lisabonské smlouvě v Senátu vystoupil Topolánek, v té době premiér v demisi, aby předložil argumenty pro její přijetí. „*Pokud jde o mě, nepřijímám Lisabonskou smlouvu s žádným velkým nadšením. Ale beru ji jako onu cenu za členství v klubu. Beru ji jako cenu, kterou se nám podařilo poctivým a tvrdým jednáním a hledáním spojenců maximálně možným způsobem snížit. Za tím si stoprocentně stojím.*“ (Topolánek 2009)“ Senát 6. května nakonec Lisabonskou smlouvu schválil. Pro přijetí bylo potřeba 49 hlasů a pro smlouvu nakonec hlasovalo 54 senátorů. Postoj ODS

byl značně rozdělen 12 senátorů hlasovalo pro přijetí smlouvy, 19 proti a zbytek senátorů se zdržel hlasování. K ratifikaci Smlouvy tak už zbýval pouze podpis prezidenta. Po schválení Smlouvy se však začaly ozývat hlasy týkající se ústavní stížnosti, kterou plánuje podat skupina senátorů pod vedením ODS, v čele s Jiřím Oberfalzerem. Prezident Klaus, jeden z největších kritiků Smlouvy, se následně nechal slyšet, že s podpisem počká, zda senátoři ústavní stížnost nepředloží. (Dvořáková, Říhová, Němcová 2009; Kopp, Šmídová, Kapic 2009)

Ještě před podpisem Václava Klause došlo ke jmenování nové úřednické vlády. Předsedou úřednické vlády se stal nestraník Jan Fišer. Roli ministra zahraničí obsadil zástupce ČSSD a novým místopředsedou pro evropské záležitosti se stal Štefan Füle, taktéž za ČSSD. Těmito posty ČSSD získala výrazný vliv ve vztahu ČR k EU. (Marek, Baun 2010: 161)

Během úřednické vlády však došlo k napadení termínu předčasných voleb Milošem Melčákem, který podal žalobu k Ústavnímu soudu pro neústavnost. V září, měsíc před plánovanými předčasnými volbami, dal ústavní soud Melčákovi za pravdu s tím, že zákon o předčasných volbách je protiústavní. Následovala dohoda ODS a ČSSD, která vedla ke změně Ústavy a stanovila nový termín předčasných voleb na listopad. Při následném hlasování o rozpuštění sněmovny však ČSSD změnila názor a nehlasovala pro rozpuštění Poslanecké sněmovny. Volby do po Poslanecké sněmovny se tak nakonec konaly až v řádném termínu v květnu roku 2010. Doba úřednické vlády, která měla ČR dovést k předčasným volbám, se tak výrazně prodloužila. Dříve zmiňované ústavní stížnosti Oberfalzera soud nevyhověl. Prezidentu Klausovi tak nic nebránilo v podpisu Smlouvy. Lisabonská smlouva tak mohla vejít v platnost. (Perknerová 2009, Lidovky 2009)

Ještě během období úřednické vlády se začaly objevovat názory uvnitř ODS, že by strana měla opustit vládu, ve které má zastoupení pouze několika ministrů, a přesunout se do opozice. Po pádu Topolánkovy vlády totiž ztratila ODS sílu prosazovat svůj program. Zákony se dařilo prosazovat spíše ČSSD spolu s KSČM. Cesta do opozice by jim tak mohla pomoci v lepším volebním zisku ve volbách do Poslanecké sněmovny, naplánované na polovinu roku 2010. Poslanec Boris Ostrý za ODS se nechal slyšet, že už dávno měla ODS opustit vládu, *off record* to potvrdili i další poslanci ODS. Začaly se také objevovat názory, že ODS chybí lídr, protože Topolánek působil odevzdaně cokoliv dál řešit. (Valášková, Anýž 2009)

Během kampaně do Poslanecké sněmovny odstoupil z pozice volebního lídra ODS Mirek Topolánek a následně rezignoval i na funkci předsedy ODS. Výkonná rada ustanovila novým lídrem Petra Nečase. V následných volbách do Poslanecké sněmovny byl patrný propad podpory ODS se zisk pouhých 20,22 % hlasů a 53 mandátů. Tento výsledek byl mimo jiné důsledkem vzniku nových politických stran na pravé straně politického spektra. Po volbách došlo ke svolání volebního kongresu ODS, který vedl k změnám ve vedení strany. Předsedou byl se silnou podporou 87 % hlasu zvolen Petr

Nečas, první místopředsedkyní se stala Miroslava Němcová. Řadovými místopředsedy pak byly již v prvním kole volby zvoleni Alexandr Vondra, Pavel Blažek, Jiří Pospíšil a Pavel Drobil. (Historie ODS)

I přes výrazný propad své podpory ODS sestavila tříčlennou vládu složenou z ODS, TOP09 a Věcí veřejných (VV). Vláda se opírala o podporu 118 hlasu v Poslanecké sněmovně. Předsedou nově vzniklé vlády se stal Petr Nečas. Hlavní otázkou vlády Petra Nečase bylo řešení následků globální ekonomická krize, která silně zasáhla jak světovou ekonomiku, tak ekonomiku ČR. Z pohledu vládních stran na evropskou integraci se jednalo o podobné vládní uskupení jako druhá vláda Mirka Topolánka – ODS jako měkce euroskeptická strana a dva další vládní partneři, kteří viděli evropskou integraci pozitivněji než ODS. (Maňour 2010)

V programovém prohlášení vlády Petra Nečase se již v preambuli objevoval silný dopad globální ekonomické krize, kterou se strany zavazovaly řešit. V otázce Evropské Unie se jednalo o kompromis, i když byly v programu patrné pasáže, které ODS považovala za důležité. „*V případě zásadních institucionálních změn EU vyžadujících úpravu primárního práva bude přesun dalších pravomocí z České republiky na EU potvrzován referendem. dále Vláda Bude podporovat zvyšování flexibility trhu práce a odbourávání nadbytečné legislativní regulace, ale rovněž administrativní zátěže. Vláda též bude s obezřetností přistupovat k přijímání dalších legislativních závazků v oblasti životního prostředí, které by mohly oslabit konkurenceschopnost evropského hospodářství.* (Vláda ČR 2010)“ Celkově lze říci, že programové prohlášení vlády není euroskeptické. Aktuální výzvy a směr Evropské unie viděla vláda v „*rozšiřování EU, zajištění energetické bezpečnosti v EU, jednání o revizi rozpočtu a finanční perspektivě, zvyšování konkurenceschopnosti EU spojené s liberalizací vnitřního trhu a vnější obchodní politiky a jednání o koordinaci hospodářských politik a fiskální stabilitě.* (Vláda ČR 2010)“

Dvacátý druhý kongres ODS, jež se konal 22. října 2011 v Praze, se primárně týkal programové debaty o směřování vlády. Ve vztahu k EU se kongres zabýval otázkou vstupu ČR do eurozóny, kdy konstatoval, že podmínky, za kterých ČR vstupovala se výrazně změnily a v případě, že by ČR vstupovala do eurozóny a Evropského stabilizačního mechanismu je nutné uspořádat k těmto otázkám referendum. Vstupem do EU se ČR zavázala přijmout jednotnou měnu euro, ale to až v situaci, kdy budou splňovat přísná kritéria týkající se deficitu, státního zadlužení a mnohých dalších ekonomických kritérii. Debata o referendu uvnitř ODS vedla k několika mediálním výstupům z řad vládní koalice primárně z tábora TOP 09. „*To usnesení je jen z demonstrativních a vnitropolitických důvodů a znamená vystřenou prdel, kterou jsme ukázali sousedům.* (Lidovky 2011)“ Takto komentoval v Právu situaci předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg. Místopředseda Kalousek taktéž za TOP 09 vidí téma jako neaktuální a ODS se dle jeho názoru jen snaží posbírat politické body. (ODS 2011; Lidovky 2011)

Vláda Petra Nečase musela během svého fungování řešit velké množství problémů. Jednak to byly personální změny uvnitř vlády, které byly nekonečné a týkaly se všech stran v koalici. Jednak také nejrůznější politické skandály jako kauza Agentury Bílého Lva, kauza firmy ProMOPro, nákup armádních letounů CASA a mnohé další. Poslední událostí byl rozsáhlý zásah policie v červnu roku 2013 v sídle Úřadu vlády, který vedl k velkému počtu obvinění včetně tehdejší přítelkyně Petra Nečase. Tato událost o pár dnů později 17.6. 2013 vedla k pádu vlády. (Historie ODS)

V tomto období došlo k finálnímu podpisu Lisabonské smlouvy prezidentem ČR Klausem. Do posledního momentu před podpisem byl patrný odpor vůči Lisabonské smlouvě z řad ODS. Senátoři za ODS dokonce dvakrát žádali o přezkoumání smlouvy Ústavním soudem. ODS se dělilo na dva názorové proudy – proti Lisabonu sestávající ze straníků, na kterých byl patrný vliv bývalého člena ODS Václava Klause a proud „pro“ Lisabon, který ho chápal jako nutný kompromis v čele s Topolánkem. Následné období úřednické vlády přineslo v rámci předvolební kampaně ODS nové vedení v čele s premiérem Nečasem.

Období po globální ekonomické krizi znovu otevřelo otázku přijetí eura. I přes odlišné názory koaličních partnerů na euro nedocházelo k větším problémům mezi stranou a vládou. Toto období bylo klidnější a ODS vystupovala v tomto období jednotně. Na základě Ladrechova konceptu na počátku tohoto období, v návaznosti na dozvuky Lisabonské smlouvy, by se dalo hovořit o rozporu ve vztahu strany a vlády. Ne však tak zásadním jako v předchozím období. Zvolením nového vedení a složením vlády se situace uklidnila a vztah se stabilizoval. Během vlády Petra Nečase nenacházíme žádné zásadní evropské téma, které by zásadně ovlivnilo vztah mezi stranou a vládou. V období po Lisabonské smlouvě tak ODS opět vystupovala jednotně.

3. 4. Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany ODS v letech 2013-2014

Období po pádu Nečasovy vlády vedlo k vytvoření úřednické vlády. I když panovala shoda o pokračování vlády na předchozím vládním půdorysu pod vedením ODS spolu s TOP 09 a LIDEM, prezident Miloš Zeman se rozhodl jmenovat úřednickou vládu Jiřího Rusnoka. I přes skutečnost, že zástupci stran veřejně deklarovali, že mají většinu 101 hlasů potřebnou ke vzniku vlády. Reakce zaznívající z ODS po vzniku Rusnokova kabinetu byly kritické, a to hlavně k prezidentu Zemanovi, který podle nich navzdory ústavním zvyklostem jmenoval Rusnokovu vládu. Miroslava Němcová koaliční kandidátka na premiérku kritizovala jak Rusnoka, tak Zemana. *„Odborníkem není člověk proto, že je tak nazýván, ale proto, že se tak chová. Jiří Rusnok se chová spíš jako nezodpovědný kamarád prezidenta Zemana. Nemá šanci prosadit státní rozpočet na příští rok. (iDNES 2013)“* Kriticky se vyjádřil také Martin Kuba, který převzal dočasně roli předsedy ODS po rezignaci Nečase,

který reagoval na prezidentova slova o tom, že nechce provádět žádné tsunami tak, že právě tímto jednáním tsunami rozpoutal. (iDNES 2013)

Do tohoto momentu kritizovala ODS Rusnokovu vládu za to, že bez důvěry provádí důležité personální změny. Takto se skutečná úřednická vláda dle ODS nechová. Při hlasování o důvěře Rusnokův kabinet očekávaně nezískal důvěru. Proti se vyslovila většina členů předchozí vládní koalice ODS, TOP 09 a LIDEM. Rusnokova vláda získala pouze 93 hlasů z 101 potřebných a následně vládla v demisi. Při hlasování o důvěře pro vládu Jiřího Rusnoka došlo k tomu, že dva poslanci ODS hlasovali pro vznik této vlády. Tato situace vedla k narušení důvěry uvnitř předchozí vládní koalice, která ztratila většinu v Poslanecké sněmovně. Tato skutečnost otevřela diskusi o předčasných volbách do Poslanecké sněmovny. Dva členové ODS, kteří hlasovali pro vznik Rusnokovy vlády, byli následně ze strany vyloučeni. Od tohoto momentu se ODS soustředila výhradně na kampaň pro volby do Poslanecké sněmovny. (ODS 2013a; Novinky 2013; iRozhlas 2013; ODS 2013b)

Předčasné volby do Poslanecké sněmovny se konaly 25. - 26. října 2013. Do těchto voleb vedla ODS Miroslava Němcová. Strana v těchto volbách získala 7,72 % hlasů, což vedlo k zisku 16 mandátů. Jednalo se o nejhorší výsledek v historii strany, po kterém ODS zamířila do opozice. (Historie ODS)

Premiér Rusnok vládl v demisi v době, kdy se formovala nová vláda ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL. Před odletem na summit v Bruselu prohlásil, že přijetí eura je pro ČR jediná možnost a fakticky se tak vyjádřil pro přijetí eura. Proti tomuto výroku se ostře ohradila ODS, konkrétně Jan Zahradil, který uvedl, že o euru si mají občané rozhodnout v referendu. Poukázal na to, že bychom vstupovali do úplně jiné eurozóny, než tomu bylo v roce 2004. Zároveň si postěžoval, že kromě ODS nikdo další nesdílí stejný názor. (ODS 2013c)

Po neúspěšných volbách si ODS na 24. Kongresu začátkem roku 2014 zvolila nové vedení strany. Novým předsedou se stává Petr Fiala, který vyzval k obnově strany a návratu k pravicové politice. Prvním místopředsedou byl zvolen Jan Zahradil, členy vedení strany se stali Martin Kupka, Martin Novotný, Evžen Tošenovský a Miloš Vystrčil. Po svém zvolení Petr Fiala oznámil restart strany. Voliči dali jasně najevo, co si o ODS myslí. Je na ODS aby se s tímto vypořádala. (Historie ODS; ODS 2013c)

Nově vzniklá vláda ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL se v programovém prohlášení zavázala k vytvoření podmínek pro přijetí eura. Tuto skutečnost ODS kritizovala a předkládala argumenty, že by si sami občané měli rozhodnout v referendu, zda euro chtějí nebo ne. Strana také odmítá zapojení ČR do bankovní nebo fiskální unie ty považuje za federalistické. „*Je vidět, že od stran vládní koalice nemůžeme žádnou samostatnou evropskou politiku čekat. Všechny tři strany budou jen slepě napodobovat své nadnárodní politické struktury – eurosocialisty, eurolidovce a euroliberály -, jejichž programy jsou od sebe prakticky neodlišitelné.*“ nechal se slyšet 1. místopředseda ODS Jan Zahradil.

(ODS 2013d)

18. února 2014 žádala vláda o důvěru. K této události vydala ODS prohlášení, ve kterém kritizovala vládu v mnoha směrech. Nechyběla kritika vládní politiky v EU. V rámci prohlášení potvrdila, že vláda vedená premiérem Sobotkou nemůže od ODS očekávat podporu. *„Evropská politika této vlády je nezodpovědná a je pro Českou republiku riziková. Za problematické považují zejména to, že se vláda chce přihlásit k fiskálnímu paktu, přiblížit se do bankovní unie a přijmout euro. ODS je vůči těmto opatřením velmi rezervovaná. Neznamená to, že říkáme nikdy ne, ale jistě ne nyní, jistě ne ve střednědobém výhledu“* (ODS 2014a)

V březnu 2014 vláda schválila přistoupení k fiskálnímu paktu. Ten zemi zavazuje zavést v rámci národní legislativy pravidla, která hlídají rozpočtovou zodpovědnost. Přistoupení k fiskálnímu paktu ODS odmítala a argumentovala, že je pro ČR nevýhodný a jeho přijetím dojde k dalším nevratným krokům směřujícím k přijetí eura. (ODS 2014b)

Koncem března přišla ODS s kampaní o zachování české koruny, která byla součástí kampaně do Evropského parlamentu. Kampaň obsahovala také petici pro zachování stávající měny. *„Za deset let od našeho vstupu do Evropské unie se eurozóna výrazně změnila. Proto chceme dát lidem možnost vyjádřit se, zda chtějí sami rozhodnout, zda euro přijmout nebo ne. (ODS 2014c)“* Tento prostředek považuje ODS za výjimečný, ale v této situaci opodstatněný. Zároveň si slibuje, že tímto jednáním vytvoří tlak na vládu, která podle ODS není schopná o euru vést seriózní diskusi. Koncem května předává ODS vládě petici o zachování české koruny, kterou vlastnoručně podepsalo něco přes 42 tisíc lidí, spolu s elektronickou verzí pak petici podepsalo něco přes 65 tisíc lidí. Tuto petici předali zástupci ODS senátu a také do rukou předsedy Poslanecké sněmovny Janu Hamáčkovi za ČSSD. Ten slíbil, že petici projedná i Poslanecká sněmovna i když to není její povinnost. V rámci této kampaně Jan Zahradil informoval premiéra Sobotku o kampani za zachování koruny. Sobotka v odpovědi potvrdil, že je zájmem České republiky a jejích občanů euro přijmout. Vláda podle něj nebude usilovat o vytvoření trvalé výjimky z přístupové smlouvy, která ČR zavazuje euro přijmout, jak by si přála ODS. (ODS 2014d, 2014e, 2014f)

V tomto období se také rozhodovalo o nominaci eurokomisaře za ČR, která podle ODS trvala dlouho a nerozhodnost vlády v této otázce poškozuje ČR. Dle strany kvůli dlouhému rozhodování nemohla vláda rozhodovat o tom důležitějším, tj. co bude mít náš člen Evropské komise na starosti. *„Bohužel vláda jí svou slabostí a nerozhodností při její nominaci nepřipravila nejlepší výchozí podmínky.“* Nechal se slyšet Fiala. (ODS 2014d, 2014e, 2014f)

Toto období nebylo význačné žádnou vnitřní krizí ODS. Nástup nového vedení ODS po neúspěšných volbách do Poslanecké sněmovny a fakt, že se ODS přesunula do opozice, vedl k silné kritice vlády ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL. Postoj ODS se z pozice, kdy tvrdila že ve střednědobém

horizontu euro a vstup do bankovní nebo fiskální unie není pro Česko výhodné, přešla do fáze, kdy v rámci kampaně do Evropského parlamentu spustila kampaň pro zachování koruny. Strana si přála vyjednat trvalou výjimku v otázce přijetí eura. Postoj strany byl vůči vládní politice kritický ať už v otázce eura, přistoupení k fiskální unii nebo při výběru eurokomisaře. Zároveň se postoj ODS v tomto období vyznačoval konzistencí a jednotným vystupováním a nedošlo k žádné vnitrostranické krizi.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala výzkumem europeizace české politické strany ODS v časovém období let 2004 až 2014. Strana ODS byla vybrána na základě specifického postoje k evropské integraci v rámci českého politického prostředí. Jedná se o nejsilnější pravicovou konzervativní stranu v zemi a obecně je často považována za stranu euroskeptickou, vyznačující se rezervovaným postojem k hlubší evropské integraci. Ve výzkumu byl využit omezený teoretický koncept europeizace Roberta Ladrecha, který se stává stále populárnějším prostředkem k analýze vlivu evropské integrace na fungování politických stran. Práce si kladla za cíl zjistit, jak europeizace ovlivnila programy strany a vztah strany a vlády ve vybraném období. Na základě stanoveného cíle práce byly autorem stanoveny následující výzkumné otázky. *Do jaké míry došlo ke kvantitativnímu a kvalitativnímu nárůstu tématiky spojené s Evropskou unií v programech strany po vstupu do EU? Docházelo k nesouladu mezi vládou a stranou dle konceptu Roberta Ladrecha vlivem Evropské unie?*

Diplomová práce byla autorem rozdělena do tří hlavních kapitol, které byly dále rozděleny do několika podkapitol. První kapitola se zabývá teoretickým vymezením europeizace. V kapitole je zahrnuta podkapitola zabývající se výzkumem a studiem europeizace. Zde autor popisuje europeizaci jako teoretický koncept, jazykovou nejednotnost v užívání pojmu a přístupy k výzkumu europeizace. Dále je zde zahrnuta podkapitola představující různé definice a typologie europeizace, například práce Claudia M. Radaelliho nebo Johana P. Olsena. Na tuto podkapitolu navazuje podkapitola zabývající se europeizací politických stran a dále podkapitola zabývající se teoretickým konceptem Roberta Ladrecha, který je zde rozvinut. Robert Ladrech ve své práci definuje pět oblastí, skrze které lze studovat proces europeizace na politických stranách. Jsou jimi: změny programů, organizační změny, změny stranické soutěže, vztah mezi stranou a vládou a oblast vztahů přesahující domácí stranický systém. Autor se rozhodl zkoumat dvě oblasti z Ladrechova konceptu – změny v programech a vztah strany a vlády. První z bodů autor zkoumá ve druhé kapitole, druhý ve třetí a obě jsou rozděleny na čtyři podkapitoly.

Na základě těchto výzkumných otázek se pak rozhodl autor testovat následující hypotézy: *Po vstupu do Evropské unie došlo ke kvantitativnímu a kvalitativnímu nárůstu tématiky spojené s Evropskou unií v programech strany. Po vstupu do Evropské unie došlo ke změně ve vztahu mezi stranou a vládou vlivem Evropské unie.*

Prvním zkoumaným bodem Ladrechova konceptu byly změny v programu ODS. Ke změně v programu strany dochází vlivem evropské integrace, kdy strany pod vlivem členství v Evropské unii zvětšují kvantitativně prostor věnovaný EU v těchto programech. Zároveň dochází ke kvalitativním změnám vnímání EU jako důležitého aktéra i v rámci domácí politiky. Podstatou výzkumu v této

kapitole bylo zkoumat především parlamentní programy strany ve vymezeném období jak z kvantitativního, tak z kvalitativního hlediska.

V první podkapitole s názvem *Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006*. Rok 2002 byl v práci zahrnut, jelikož tímto rokem začíná právě opoziční období ODS a je zároveň z hlediska programatiky důležité, neboť nabízí pohled do programu ODS před faktickým vstupem do Evropské unie. Nejdůležitějším programem tohoto období byl program pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2002 s názvem *Volební desatero*. Jednalo se o v porovnání s později vydanými dokumenty strany o kratší program, který se věnoval tématu Evropské unie v necelých 16 % obsahu, což je ve srovnání s pozdějšími programy z kvantitativního hlediska největší podíl. Většina zmínek o Evropské unii se však nachází v úvodní kapitole, což je naopak z kvalitativního hlediska změna, neboť v dalších kapitolách již obsah nenajdeme.

Zajímavá je komparace tohoto programu v následující podkapitole s názvem *Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009*. Zde je patrně nejdůležitějším programovým dokumentem program pro volby od Poslanecké sněmovny z roku 2006 s názvem *Společně pro lepší život*. Pokud tyto dva programy srovnáme, dojdeme k závěru, že mezi těmito lety muselo dojít k silné europeizaci. Nemusí to být hned zřejmé, neboť z kvantitativního hlediska obsahuje program tématiku Evropské unie v menším zastoupení než program z roku 2002. Evropská unie je zde zastoupena asi v 10 %. Pokud se však zaměříme na kvalitativní hledisko, lze označit program z roku 2006 za mnohem více proevropsky nakloněn. Program z roku 2002 se vyjadřuje ve stejné míře o EU negativně i pozitivně, kdežto program z roku 2006 obsahuje méně než čtvrtinu negativních zmínek. Evropská unie navíc není zmíněna jen v jedné kapitole, ale objevuje se napříč celým programem.

Další podkapitola s názvem *Úřednická vláda a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009-2013*, tedy do období před předčasnými volbami v roce 2013. V tomto období je podstatným program pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2010 *Řešení, která pomáhají*. Tento program byl výrazně kratší než program z roku 2006, ale není v postoji vůči EU nijak odlišný. Přestože je program kratší, došlo ke kvantitativnímu nárůstu zmínek o Evropské unii z více než 10 % na necelých 16 %. Z kvalitativního hlediska můžeme hovořit v porovnání s programem z roku 2006 o pokračování ve stoupající tendenci. Evropskou unii již nenajdeme jen v samostatné kapitole, ale napříč celým programem, a to i v částech politiky, která byla dříve považována za „domácí“ – například v části o zemědělství nebo venkovu. Můžeme tedy říct, že mezi v rámci programatiky došlo opět k europeizaci, byť ne tak výrazné jako v předchozím období.

To stejné nemůžeme však říct o následujícím období let 2013 až 2014. V této podkapitole s názvem *Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany v letech 2013-2014* je nejdůležitějším dokumentem program pro předčasné volby do Poslanecké sněmovny z roku 2013

s názvem *Volím pravici*. Tento program je opět kratší než program z roku 2010, přestože se jedná o obsahově velmi podobné dokumenty. To lze přičíst právě předčasným volbám. Strana jednoduše neměla dostatek času na přípravu nového dokumentu. Přesto došlo z kvantitativního hlediska k poklesu tematiky věnované Evropské unii z necelých 16 % na 14 %. Došlo také k poklesu výskytu zkratky „EU“, která je nyní v programu často nahrazována slovem „evropské“. V programu tak místo výrazu „dohled EU“ nalezneme výraz „evropský dohled“, místo „fondy EU“ najdeme „evropské fondy“. Autor to přikládá jistě „familiárnosti“ tematiky spojené s EU, což jistým způsobem odráží také europeizaci české politiky. Z kvalitativního hlediska dále nenalezneme žádné zásadní změny. Můžeme tedy hovořit jen o určitém zachování europeizační tendence, nelze hovořit o rapidním poklesu či nárůstu tematiky spojené s Evropskou unií oproti předchozímu období.

Obecně lze výzkum ve druhé kapitole označit jako odpovídající na výzkumnou otázku. Výzkum také potvrzuje stanovenou hypotézu, kdy po vstupu do Evropské unie skutečně došlo k nárůstu tematiky spojené s Evropskou unií, kdy tento nárůst byl v prvních pár letech po vstupu výrazný. V následující roky by se daly označit jako spíše stagnující, jelikož nedošlo k výraznému nárůstu ani poklesu unijní tematiky.

Druhým zkoumaným bodem Ladrechova konceptu byl vztah mezi stranou a vládou. Tento bod můžeme chápat jako rozpor mezi členy strany vlivem členství některých z nich ve vládě v souvislosti s tématem Evropské unie. V podstatě jde o štěpení názoru na unijní témata uvnitř strany, které mohou dle Ladrecha vést k rozporu uvnitř strany. Pokud se určité stanovisko vlády vzdaluje programu strany, může to vést ke konfliktu mezi členy strany ve vládě a ve straně.

První podkapitola s názvem *Opoziční období ODS po volby do Poslanecké sněmovny mezi lety 2002-2006* byla stavěna na tématu Evropské ústavy. Postoj ODS jako opoziční strany k ní byl kritický a značně se lišil od vládních postojů. Dle ODS by Evropská unie získala atributy státu, což by vedlo ke vzniku superstátu, což bylo proti dlouhodobému programu strany. Negativní vnímání Euroústavy dala ODS jasně najevo například prohlášením grémia ODS, vystoupením Topolánka před frakcí Evropské lidové strany a Evropských demokratů nebo při jednání v Poslanecké sněmovně. ODS v období opozice tvořila jako celek protipól vládní politiky vůči Euroústavě.

Ve druhém období s názvem *Období ODS ve vládě do pádu Topolánkovy vlády mezi lety 2006-2009* lze hovořit o dozvucích tématu Euroústavy a nastoupení nového tématu – Lisabonské smlouvy. ODS se sice dostala do vlády, ale nelze v tomto období hovořit o jednotnosti v rámci postoje vůči evropské tematice. Postoj premiéra Topolánka měl dvojitý rozměr – osobní a vládní. Jeho osobní názor byl takový, že Lisabonská smlouva je pouze kopií negativně vnímané Euroústavy a jasně ji odmítal. Vládní názor jako premiéra byl však odlišný – ratifikaci Smlouvy podporoval. V rámci ODS se vytvořily dva názorové proudy – na jedné straně straníci, kteří vnímali Lisabonskou smlouvu jako

dosažení určitého kompromisu a byli ochotni ji přijmout. Toto podporovalo užší vedení strany a vládními zástupci z ODS. Na druhé straně stáli straníci, kteří odmítali přijetí Lisabonské smlouvy. Ti byli zastoupeni řadovými senátory a poslanci. V tomto období tedy můžeme hovořit o štěpení uvnitř strany a narušení vztahu strany a vlády vlivem europeizace.

Třetím obdobím je *Úřednická vláda ODS a následná vláda Petra Nečase mezi lety 2009-2013*. Toto období není charakteristické jedním zásadním tématem. ODS v tomto období nejdříve měla zastoupení v úřednické vládě a po volbách spolu s dalšími stranami v čele s Petrem Nečasem sestavila vládu. Můžeme pozorovat politické dozvuky Lisabonské smlouvy, české předsednictví, ekonomickou krizi nebo eurozónu. Nemůžeme však mluvit o štěpení strany ve vztahu strana a vláda na základě evropské otázky. Evropská témata silně zastínila domácí politika.

Ve čtvrtém období s názvem *Předčasné volby do Poslanecké sněmovny a nové směřování strany ODS mezi lety 2013-2014* se autor zabývá obdobím od předčasných voleb 2013 do roku 2014. V tomto období se ODS nacházela v opozici, nejdříve vůči úřednické vládě Jiřího Rusnoka a následně po předčasných volbách vůči Sobotkově vládě. Hlavní evropskou otázkou bylo přijetí eura. Premiér Rusnok, jako tehdejší premiér úřednické vlády v demisi prohlásil, že přijetí eura je jediná možnost. Vůči tomu se ostře ohradila ODS a vládu kritizovala. Kritika pokračovala také v období vlády ČSSD pod vedením Bohuslava Sobotky, jehož vláda se v programovém prohlášení zavázala k přijetí eura. ODS se v té době vyjádřila, že by si občané sami měli rozhodnout v referendu o jeho přijetí. Při příležitosti žádosti o důvěru vlády vydala ODS prohlášení, ve kterém kritizovala vládní politiku vůči Evropské unii. V tomto období vůči vládě působila ODS jednotně.

Obecně lze výzkum ve třetí kapitole označit jako odpovídající na výzkumnou otázku. Výzkum také potvrzuje stanovenou hypotézu, kdy po vstupu do Evropské unie skutečně došlo ke změnám ve vztahu mezi stranou a vládou vlivem Evropské unie. V obdobích, kdy se ODS nacházela v opozici, vystupovala vůči vládě jednotně a kriticky. V obdobích, kdy se ODS nacházela ve vládě, docházelo k názorovému štěpení uvnitř strany a nejednotnosti v rámci vztahu strana vláda.

Lze konstatovat, že došlo k europeizaci ve zkoumaných bodech teoretického konceptu Roberta Ladrecha. V rámci dalšího výzkumu je prostor pro zkoumání dalších bodů Ladrechova konceptu, komparace s jinými českými stranami nebo komparace s jinými středoevropskými pravicovými stranami v delším časovém horizontu.

Seznam použitých zkratk

ČSSD	-	Česká strana sociálně demokratická
ČR	-	Česká republika
EU	-	Evropská unie
EP	-	Evropský parlament
KDU-ČSL	-	Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	-	Komunistická strana Čech a Moravy
NATO	-	Severoatlantická aliance
ODS	-	Občanská demokratická strana
SZ	-	Strana zelených
VV	-	Věci veřejné

Prameny a literatura

BALÍK, Stanislav. *Občanská demokratická strana a česká politika: ODS v českém politickém systému v letech 1991-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2006. ISBN 80-7325-079-9.

BARTÁKOVÁ, Petra. (2014). *Evropeizace vztahů strany a vlády. Případ Mirka Topolánka a ODS (bakalářská práce)*. Masarykova univerzita, Brno.

BBC Czech. 2005. ČR bude v ratifikaci euroústavy pokračovat. *BBC Czech*, 2. června 2005 (online). Dostupné z:

https://www.bbc.co.uk/czech/domesticnews/story/2005/06/printable/050602_cz_dutch_ref_1330.shtml

BUCHERT, Villiam. 2007. Zahradil: Ztrácíme další část své suverenity: *iDnes.cz*, 16. prosince 2007 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zahradil-ztracime-dalsi-cast-sve-suverenity.A071215_120858_domaci_jan

BULLER, Jim, GAMBLE, Andrew. (2002) Conceptualising Europeanization. Public Policy and Administration Special Issue. „Understanding the Europeanization of Public Policy“, *Public Policy nad Administration*, roč. 17, č. 2, s. 4-24

DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr a HLOUŠEK, Vít (2005) Evropeizace: pojem a jeho konceptualizace. In: *Evropeizace. Nové Téma politologického výzkumu*. Eds. Břetislav Dančák, Petr Fiala a Vít Hloušek. Brno: IIPS, s. 11-25

Deník.cz. 2007. Evropa podepsala Lisabonskou smlouvu. Ale ústava to není. *Deník.cz*, 13. prosince 2007 (online). Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/evropa_lisabonska_smlouva.html

DOČKAL, Vít (ed.). *Česká politika v Evropské unii: evropský integrační proces a zájmy České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006.

DORAZÍN, Martin. 2005. Odmítnutí euroústavy Nizozemci názory českých politiků nezměnilo. *iRozhlas*, 2. června 2005 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/odmitnuti-euroustavy-nizozemci-nazory-ceskych-politiku-nezmenilo_200506022119_vjanous

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

DVOŘÁKOVÁ, Anna, BARBORA, ŘÍHOVÁ, Barbora, NĚMCOVÁ. 2009. Senát schválil Lisabonskou smlouvu, Klaus počká na Ústavní soud. *iDnes.cz*, 6. května 2009 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/senat-schvalil-lisabonskou-smlouvu-klaus-pocka-na-ustavni-soud.A090506_160646_domaci_abr

ELIÁŠOVÁ, Kateřina. 2009. Václav Klaus dal ODS sbohem. Díky za těch 18 let, řekl. Aktuálně, 8. prosince 2008 (online). Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/vaclav-klaus-dal-ods-sbohem-diky-za-tech-18-let-rekl/r~i:article:624163/>

FEATHERSTONE, Kevin. In the Name of Europe. In: FEATHERSTONE Kevin, RADAELLI Claudio (ed.) *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003, s. 6-12

- FIALOVÁ, Barbora, Lukáš, KRATOCHVÍL. 2009. Lisabonská smlouva je v pořádku, rozhodl Ústavní soud. *iDnes.cz*, 3. listopadu 2009 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lisabonska-smlouva-je-v-poradku-rozhodl-ustavni-soud.A091102_213547_domaci_klu
- FIALA, Petr. *Evropeizace zájmů: politické strany a zájmové skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4920-8.
- FILIPEC, Ondřej. *Evropeizace: rámeček pro analýzu*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2019. 116 s. ISBN 978-80-88266-42-6
- HAVLÍK, Vlastimil, VALTEROVÁ, Aneta (2007) „Evropeizace českých politických stran: aplikace Ladrechova konceptu.“ *Slovenská politologická revue* 7 (4): 77-103
- HAVLÍK, Vlastimil. 2009. *České politické strany a evropská integrace. Evropeizace, evropanství, euroskepticismus?* Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity
- HÉRITIER, Adrienne. 2005. „Europeanization Research East and West: A Comparative Assessment.“ In: *The Europeanization of Central and Eastern Europe*. Eds. Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier. Ithaca and London: Cornell University Press, s. 199-209
- HOŠEK, Jiří, Milada, TÁBORSKÁ, Lucie, HUSÁROVÁ. 2005. Česká vláda chce o přijetí evropská ústavy dál usilovat. *iRozhlas.cz*, 30. května 2005 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/ceska-vlada-chce-o-prijeti-evropske-ustavy-dal-usilovat_200505302220_vjanous
- HOŠEK, Jiří. 2006. Merkelová chce vzkřísit euroústavu. *iRozhlas.cz*, 11. května 2006 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/merkelova-chce-vzkrisit-euroustavu_200605111457_vjanous
- CHARALAMBOUS, Giogos (2011) Bringing Instrumentality In: A Theoretical Case for Role of Transnational Affiliations in Party-based Europeanisation. *Journal of Contemporary European Research*, roč. 7, č. 3, s. 310-326
- iDnes. 2013. Vládu sestaví Rusnok, rozhodl Zeman. Postavil se proti stranám. *iDnes*, 25. června 2013 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/zeman-predstavil-noveho-premiera-bude-jim-rusnok.A130625_145418_domaci_kop
- iDnes. 2005. Klausovo desatero o evropské ústavě. *iDnes*, 1. března 2005 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/klausovo-desatero-o-evropske-ustave.A050301_112111_nazory_mhk
- iRozhlas. 2013. Premiér Rusnok předal prezidentovi demisi svého kabinetu. Vládnout bude až do voleb. *iRozhlas*, 13. srpna 2013 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/premier-rusnok-predal-prezidentovi-demisi-sveho-kabinetu-vladnout-bude-az-do-voleb_201308132130_mvudrova
- KACLOVÁ, Markéta, Pavla, KVAPILOVÁ, Monika, TÁBORSKÁ. 2004. Lídři pětadvacítky stvrdili evropskou ústavu. *iRozhlas*, 29. října 2004 (online). Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/lidri-petadvacitky-stvrdili-evropskou-ustavu_200410292247_mkaclova

KDU-ČSL. 2010. KDU-ČSL To lepší v nás. Volební program KDU-ČSL. *KDU-ČSL*, 2010 (online). Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/program.aspx>

KDU-ČSL. 2013. Dáme zemi do pořádku. Volební program KDU-ČSL. *KDU-ČSL*, 2013 (online). Dostupné z: [Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx](https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx)

KOPP, Milan, Jana, ŠMÍDOVÁ, Ondřej, KAPIC. 2009. Na Ústavním soudu je další stížnost na Lisabonskou smlouvu. *iRozhlas.cz*, 30. září 2009 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/na-ustavnim-soudu-je-dalsi-stiznost-na-lisabonskou-smlouvu_200909300302_mkopp

KOPP, Martin, Marika, TÁBORSKÁ, Veronika, MALÁ. 2009. Sněmovna vyslovila nedůvěru vládě Mirka Topolánka. *iRozhlas*, 25. března 2009 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-vyslovila-neduveru-vlade-mirka-topolanka_200903250733_mkopp

KRÁL, David. (2005, 24. ledna). Debata o návrhu ústavní smlouvy v České republice. *Euractiv.cz*. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/opinion/skal-ratifikace-stavn-smlouvy-v-r/>

KUBECZKA, Josef. 2003. ODS chce ještě jedno referendum o EU, tentokrát kvůli Ústavě. *Český rozhlas*, 2. června 2003 (online). Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/ods-chce-jeste-jedno-referendum-o-eu-tentokrat-kvuli-ustave-8529302>

LADRECH, Robert. Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The case of France. *Journal of Common Market Studies*, 1994, roč. 32, č. 1, s. 75.

LADRECH, Robert. *Europeanization and Political Parties: Towards a Framework for Analysis*. Party Politics, 2002, roč. 8, č. 4, s. 389-403

LADRECH, Robert (2010) *Europeanization and National Politics* (Basingstoke: Palgrave Macmillan)

LADRECH, Robert (2012) *Understang Causality and Change in Party Politics*. In: Exadaktylos, Theofanis and Radaellim Claudio M. (eds.): *Research Design in European Studies: Establishing Causality in Eruoepanization*. Basingstoke: PALgrave, s. 178-194

Lidovky. 2009. Klaus podepsal Lisabon. A tvrdě kritizoval Ústavní soud. *Lidovky*, 3. listopadu 2009 (online). Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/klaus-podepsal-lisabon-a-tvrde-kritizoval-ustavni-soud.A091103_153416_ln_domov_mev

Lidovky. 2011. Referendum o euru? ODS prý jen 'vystrkuje pr...'. *Lidovky*, 24. října 2011 (online). Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/referendum-o-euru-ods-pry-jen-vystrkuje-pr.A111024_153414_ln_domov_ogo

MAIR, Peter. The Limited Impact of Europe on National Party Systems. *West European Politics*, 2000, roč. 23, č. 4, s. 37-41.

MAŇOUR, Igor. 2010. Vláda Petra Nečase dostala důvěru sněmovny. *iRozhlas*, 10. srpna 2010 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-petra-necase-dostala-duveru-snemovny_201008102325_imanour

MAREŠ, Jiří. 2015. Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika* 65 (2): 113–142. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=11212>

MORAVEC, Václav. 2005. Místopředseda Evropského parlamentu Miroslav Ouzký (ODS) očekává, že evropskou ústavní smlouvu odmítnou při ratifikaci tři země EU. *BBC Czech*, 12. ledna 2005 (online). Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/interview/story/2005/01/050113_ouzky.shtml

Novinky. 2013. Rusnokova vláda nezískala důvěru. *Novinky*, 7. srpna 2013 (online). Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-rusnokova-vlada-neziskala-duveru-199402>

ODS. Historie Občanské demokratické strany. *ods.cz*. Dostupné z: <https://www.ods.cz/o-nas/historie>

ODS. 2011. Usnesení 22. kongresu ODS. *Ods.cz*, 22. října 2011. Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/92-usneseni-22-kongresu-ods>

ODS. 2013a. Usnesení. Mediální úsek ODS. *ODS*, 6. srpna 2013 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/5363-usneseni>

ODS. 2013b. Usnesení výkonné rady ODS. Mediální úsek ODS. *ODS*, 9. srpna 2013 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/5393-usneseni-vykonne-rady-ods>

ODS. 2013c. Tiskové prohlášení prof. Petra Fialy. *ODS*, 7. listopadu 2013 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/6113-tiskove-prohlaseni-prof-petra-fialy>

ODS. 2013d. Koalice si s Evropskou unií neví rady. Mediální úsek ODS. *ODS*, 17. prosince 2013 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/6306-koalice-si-s-evropskou-unii-nevi-rady>

ODS. 2014a. Důvěru ODS vláda nemá. Mediální úsek ODS. *ODS*, 28. března 2014 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/6674-duveru-ods-vlada-nema>

ODS. 2014b. Přistoupení k fiskálnímu paktu odmítáme. Vláda jedná v rozporu i se svými voliči. Mediální úsek ODS. *ODS*, 28. března 2014 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/6852-pristoupeni-k-fiskalnimu-paktu-odmitame-vlada-jedna-v-rozporu-i-se-svymi-vlastnimi-volici>

ODS. 2014c. ODS spustila petici pro českou korunu. Mediální úsek ODS. *ODS*, 28. března 2014 (online). Dostupné z: ODS spustila petici pro českou korunu – ODS – Občanská demokratická strana

ODS. 2014d. Petici pro korunu vlastnoručně podepsalo 42 380 lidí. Sněmovna jí slíbila projednat. Mediální úsek ODS. *ODS*, 21. května 2014 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/7280-petici-pro-korunu-vlastnorucne-podepsalo-42-380-lidi-snemovna-ji-slibila-projednat>

ODS. 2014e. Česko míří k euru, potvrdil Bohuslav Sobotka. Mediální úsek ODS. *ODS*, 24. května 2014 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/7464-cesko-miri-k-euru-potvrdil-bohuslav-sobotka>

- ODS. 2014f. Premiér svou nerozhodností oslabuje českou pozici v EU. Mediální úsek ODS. *ODS*, 24. května 2014 (online). Dostupné z: <https://www.ods.cz/clanek/7625-premier-svou-nerozhodnosti-oslabuje-ceskou-pozici-v-eu>
- OLSEN, P. Johan. Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 2002, roč. 15, č. 5, s. 923-943.
- PERKNEROVÁ, Kateřina. 2008. Prezident Klaus chce pohřbít Lisabonskou smlouvu. *Deník.cz*, 25. listopadu 2008 (online). Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/klaus_lisabon20081124.html
- PERKNEROVÁ, Kateřina. 2009. Ústavní soud: Pravdu s volebním obdobím má Melčák. *Deník.cz*, 10. září 2009 (online). Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/ustavni-soud-rozhodne-o-volbach-odpoledne20090910.html
- RADAELLI, Claudio M. *Whither Europeanization? Concept Stretching and Substantive Change*. European Integration. Online Papers, 2000, roč. 4, č. 8, s. 3-4.
- RADAELLI, Claudio M. (ed.) *The Politics of Europeanization*. New York: Oxford University Press, 2003.
- RADAELLI, Claudio M. *Europeanisation: Solution or problém?* European Integration Online Papers, 2004, roč. 8, č. 16
- RISSE, Thomas, COWLES, Maria G. A CAPORASO, James. *Europeanization and Domestic Change: Introduction*. In *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*. Eds. Maria Green Cowles, James Caporaso, Thomas Risse. Ithaca, London: Cornell University Press, s. 1-20.
- STRAŠÍKOVÁ, Lucie. 2009. Díky 125 poslancům Lisabonská smlouva podle očekávání prošla. *ČT24*, 18. února 2009 (online). Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/diky-125-poslancum-lisabonska-smlouva-podle-ocekavani-prosla-172061>
- TOP 09. 2010. Odpovědní jdou s námi. Volební program TOP 09. *TOP 09*, 2010 (online). Dostupné z: http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2010-do-poslanecke-snemovny_85.pdf
- TOP 09. 2013. Víme, kam jdeme. Volební program TOP 09. *TOP 09*, 2013 (online). Dostupné z: <http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-rozmer-200x200.indd> (top09.cz)
- TOPOLÁNEK, Miroslav. 2007. Ústní interpelace. Poslanecká sněmovna PČR. *PSP ČR*, 25. října 2007 (online). Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/022schuz/s022244.htm>
- TOPOLÁNEK, Miroslav. 2008. Premiér o Lisabonské smlouvě. *Vláda.cz*. 20. listopadu 2008 (online). Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-o-lisabonske-smlouve-45629/>
- TOPOLÁNEK, Miroslav. 2009. Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace. *Vláda.cz*, 6. května 2009 (online). Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/aktualne/m--topolaneck-schvalte-lisabonskou-smlouvu!-zpusobi-konec-soucasneho-charakteru-integrace-57062/#>

VALÁŠKOVÁ, Marie, Daniel, ANÝŽ. 2009. Letargická ODS nestojí o demisi vlády. V jejím zájmu je spíš odchod do opozice. *Hospodářské noviny*, 11. prosince 2009 (online). Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-39435540-letargicka-ods-nestoji-o-demisi-vlady-v-jejim-zajmu-je-spis-odchod-do-opozice>

Vláda České republiky. 2006. Programové prohlášení vlády České republiky. *Vláda České republiky*, září 2006 (online). Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

Vláda České republiky. 2007. Programové prohlášení vlády České republiky. *Vláda České republiky*, 2007 (online). Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf

Vláda České republiky. 2010. Programové prohlášení vlády. *Vláda České republiky*, 4. srpna 2010 (online). Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove-prohlaseni_vlady.pdf

WEISS, Martin. 2010. O profesionální vojáky nesmíme přijít. *Lidovky*, 4. září 2010 (online). Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/o-profesionalni-vojaky-nesmime-prijit.A100904_000048_In_noviny_sko

WINTZER, Jan, Adam, BARTOŠ. 2009. Sněmovna schválila Lisabonskou smlouvu, pojistila Benešovy dekrety. *iDnes.cz*, 18. února 2009 (online). Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-schvalila-lisabonskou-smlouvu-pojistila-benesovy-dekrety.A090218_082516_domaci_jw

ZEMANOVÁ, Štěpánka. Výzkum europeizace – aktuální problémy a perspektivy. *Mezinárodní vztahy*, 2007, roč. 42, č. 1, s. 33-37

ZLATKOVSKÝ, Michal. 2017. Jak úřednická vláda dovedla zemi k volbách, které se nekonalý. *iRozhlas*, 12. října 2007 (online). Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/jak-urednicka-vlada-dovedla-zemi-k-volbam-ktere-se-nekonaly_1710121900_zlo

Přílohy

Tabulka č. 1 - První a druhá generace výzkumu

První generace	Druhá generace
Top-down perspektiva, snaha vysvětlit domácí reakce na tlaky ze shora	Důraz na top-down i bottom up, vertikální i horizontální dimenzi
Předpokládaný nesoulad mezi evropskou a domácí úrovní (právní, institucionální nebo procedurální)	Větší důraz na zájmy, přesvědčení, hodnoty a ideje: politická dynamika shody (fit)
Důraz na reaktivní a nedobrovolnou adaptaci	Větší důraz na dobrovolnou adaptaci skrze přizpůsobení politiky a učení
Důraz na <i>policy</i> a <i>polity</i>	Větší důraz na <i>politics</i> , např. identity, volební chování, strany a stranické systémy
Očekávání zvyšování konvergence na národních úrovních	Důraz na rozdílné dopady Evropy
V rámci definice důraz na koncové efekty v rámci státu	Důraz na dopad europeizace v domácí politické institucionální a politické (<i>policy</i>) dynamiky

Zdroj: Bache, 2002 str. 6 na základě Dyson a Goetz, 2003 in Filipec, 2019

Tabulka číslo 2: Roviny europeizace

Rovina	Základní charakteristika	Související procesy
Historická	Pronikání Evropanů do zámoří	Kolonialismus, christianizace, kulturní asimilace a standardizace, změna prostředí
Mezinárodní	nová definice role Evropy v současném mezinárodním prostředí	Vyomezování se vůči USA, Rusku, asijským zemím atd., snaha vytvořit zahraniční a bezpečnostní politiku EU
Mezinárodního systému	Omezování role státu a nové úrovně dem. rozhodování ve vnitřní politice a mez. vztazích	Pokles role a významu národních států, postsuverénní řád, plurinacionální demokracie bez vazby demokratické obce a národní identity
Osobní	Vytváření a přijímání evropské identity	Doplňování či náhrada komunální, regionální, národní a státní identity
Ekonomická	Ekonomické dopady existence jednotného trhu v zemích EU	Harmonizace ekonomického prostředí, adaptace podniků, vznik jednotné evropské ekonomiky, společná monetární politiky
Legislativní	Přijímání právních norem EU – <i>acquis communautaire</i>	Nezbytné přizpůsobování národní legislativy a právního prostředí podmínkám EU
Tranzitologická	Dem. Instituce a procesy v transformujících se zemích střední a jihovýchodní Evropy napodobují instituce a procesy demokratických zemí západní Evropy	Institucionální inženýrství podle západního vzoru, členství v západních institucionálních strukturách (pol. strany, internacionály, odbory), trénink personálu v zahraničí
EU	Vytváření nového evropského politického systému	Formování a posilování kompetencí orgánů EU, tvorba mechanismů reprezentace na úrovni EU
Členských států	Přizpůsobování vnitrostátní polity, politics a policy změnám, které diktuje EU	Implementace evropských politik, změna taktiky politických aktérů apod.

Zdroj: Dančák, Fiala, Hloušek 2005 str. 14 upravená ve Filipec 2019

Tabulka č. 3

Název programu	Rok	Celkový počet slov	Počet slov věnovaných EU	Zastoupení v rámci programu %	Počet výskytu slova EU
Volební desatero	2002	7646	1191	15,6	22
Společně pro lepší život	2006	26098	2714	10,4	71
Řešení, která pomáhají	2010	16929	2694	15,9	56
#Volím pravici	2013	10146	1418	14	15

Zdroj: autor

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vlivem europeizace na českou politickou stranu ODS. Za tímto účelem je výzkum soustředěn na léta 2004-2014. Práce má za cíl vyzkoumat, do jaké míry došlo k europeizaci programů a vztahu strana vláda na základě teoretického konceptu Roberta Ladrecha. Diplomová práce se dělí na tři kapitoly. První kapitola představuje teoretické vymezení europeizace. Kapitola obsahuje podkapitoly týkající se výzkumu a studií europeizace, který tvoří teoretický základ práce. Dále definicemi europeizace nejrozličnějších autorů, europeizací politických stran a teoretickým konceptem Roberta Ladrecha, který je užit jako teoretický koncept celé práce. Robert Ladrech definoval pět oblastí, skrze které lze zkoumat europeizaci politických stran. Autor se rozhodl užit dva body Ladrechova konceptu. Druhá kapitola se zaměřuje na to, jak se europeizace promítla do stranických programů ODS. Třetí kapitola se zabývá vztahem mezi vládou a stranou. Obě kapitoly jsou rozděleny na čtyři podkapitoly dle zvoleného časového období. Lze shrnout, že došlo k naplnění teoretického konceptu Roberta Ladrecha.

Klíčová slova: europeizace, politické strany, evropská integrace, Evropská unie, Česká republika, programy politických stran, vztah strany a vlády

Abstract

The bachelors thesis deals with the influence of Europeanization of czech political party ODS. For this purpose, the Research is focused on the years 2004-2014. The goal of the thesis is to find out to what extent has been the party programs and the relationship between the party and the government europeanized based on the theoretical concept of Robert Ladrech. The bachelors thesis is divided into three chapters. The first chapter presents the theoretical definition of Europeanization. The chapter contains a subchapter related to research and studies of Europeanization, which forms the theoretical basis of the work. Furthermore, the definitions of Europeanization by various authors, the Europeanization of political parties and the theoretical concept of Robert Ladrech, which is used as the theoretical concept of the entire work. Robert Ladrech defined five areas through which the Europeanization of political parties can be examined. The author decided to use two points of Ladrech's concept. The second chapter focuses on how Europeanization was reflected in ODS party programs. The third chapter deals with the relationship between the government and the party. Both chapters are divided into four subsections according to the selected time period. It can be summarized that the theoretical concept of Robert Ladrech has been fulfilled.

Key words: Europeanization, political parties, european integration, European Union, Czech republic, party program, relationship between the party and the government